

Brukerhåndbok

Punktskriftmaskin

Mountbatten Brailletutor

Innhold

Oversikt Mountbatten Brailletutor	5
Presentasjon	5
Begreper i denne håndboken.....	6
Utpakking av MB Tutor.....	6
Beskrivelse av din nye MB Tutor	9
MB Tutor trådløst tastatur	9
Benytte et PC-tastatur.....	10
Strømforsyning og batteri.....	10
Å sette inn papir	12
Å ta ut et papirark.....	14
Mate arket frem- eller bakover	14
Valg av taletype	14
Trykking av punktskrift.....	15
Anvendbart papir.....	15
Trykkehastighet.....	16
Benytte MB Tutors tastatur til inntasting og styring av maskinen	16
Bruk av displayet under inntasting	17
Menyen og kommandoer – hvordan de brukes.....	17
Stenge eller åpne for bruk av kommando-tasten	18
Punktvis oversikt for MB Tutors Meny.....	20
Fil-menyen.....	20
Display.....	20
Språk	20
Sideoppsett	20
Format	21
Konvertering fremover	21
Konvertering bakover	22
Felles for konvertering i begge retninger	23
Opplesning	24
Tastatur	25
Trykking.....	25
Kalender	25
Spill.....	25
Punktskrift.....	26

System.	26
Spill.	27
Taste-mester.	27
Ord-stafett.	28
MB Tutors avanserte funksjoner.	28
Punktskrift med opplesning.	28
Styring av opplesningen.	28
Trykking av punktskrift.	29
Formatering av punktskriften.	29
Trykking av punktskrift.	30
Opprette punktskrift-filer i minnet.	31
Diverse kommandoer.	31
Konvertere punktskrift.	32
Unntak fra punkt-reglene.	32
Braille Exception Table - Patterns Series. Kapittelet er ikke oversatt.	33
Konvertering fremover – fra tekst til punktskrift.	34
Bruk av PC-tastatur.	34
Konvertering bakover – fra punktskrift til tekst.	37
Using the APH Patterns Series. Gjelder ikke i Norge – ikke oversatt.	41
Editor.	43
Komme i gang.	43
Oppstart av Editor.	43
Hjelp.	43
Navigering i en fil.	43
Pil-kommandoer.	43
Editors hurtigkommandoer.	44
Tastekommandoer.	45
Meny-kommandoer.	45
Avslutte en meny eller Editor.	45
Fil-menyen.	45
Redigér-menyen.	46
Blokk-menyen.	47
Slette-menyen.	48
Søke-menyen.	48
Begreper i Editor.	50

Tilkoblinger for MB Tutor.	51
Tilkobling til PC.	51
Oppstart av MB-comm.....	52
Overføre filer til eller fra MB Tutor.	52
Menyene i MB-Comm.....	53
Tilkobling til iOS- eller Android-enheter.....	56
Med MBMimic kan du gjøre følgende:.....	56
Active Users.	57
Koble til en MB Tutor.....	58
Whiteboard.	58
Chat.....	59
Trykking på MB Tutor.	59
Overføring av filer fra MB Tutor til MBMimic.....	59
Tilkobling til blekk- eller laserskriver.....	60
Tilkobling til internett.	60
MB Tutor og Duxbury.....	60
Oppdatering av MB Tutor.	61
Oppdatering av grunnleggende funksjoner i firmware på enheten.	61
Oppdatering av avanserte funksjoner i soft- eller firmware samt spill.....	61
Grafikk med punkter.	62
Grafikk-modus.	62
Å lage grafikk fra tastaturet.....	62
Tekniske data	63

Oversikt Mountbatten Braillet Tutor.

Presentasjon.

Mountbatten Braillet Tutor er utstyrt med mange funksjoner som får den til å fungere som en punktskriftmaskin, en punktskiver, et noteringsapparat for punktskrift og et verktøy for kommunikasjon mellom elev og lærer eller barn og forelder, men først og fremst vil Mountbatten Braillet Tutor hjelpe til med opplæring i punktskrift og kanskje være den første kontakt barn får med IT-teknologi. Den sørger for opplæring i og forståelse av mange konsepter som finnes spesielt i punktskrift, men også i sortskrift, f.eks. enkeltpunkt, mellomrom, bokstav eller punktcelle, linje, kapittel, side, overføring, utskrift i sortskrift, utskrift eller trykking i punktskrift og visning på et display som ellers er vanskelig tilgjengelige for blinde barn.

Den nye utgaven av Mountbatten Braillet som har fått navnet Tutor, er laget med fokus på samspillet mellom elev og lærer og vil kunne gi mange muligheter for deling av oppgaver, avtaler, tekstfiler etc.

Etter hvert som man bruker maskinen, vil man oppdage at den har mange praktiske funksjoner, f.eks. sletting, korrigerings og sideoppsett, som ikke finnes på standard punktskriftmaskiner. Disse funksjonene er nærmere omtalt i kapittelet «Trykking av punktskrift».

Opplesningen sørger for feedback når du trykker på maskinens taster, hjelper til med å huske nye bokstaver etter hvert som de læres samt sørge for at eleven oppdager nye tegn og bokstaver på egen hånd. Den innebygde talesyntesen kan i tillegg lese opp hele ord eller setninger, til og med for kortskrift.

Det innebygde displayet viser maskinens menyer, men kan også vise hva eleven taster inn med punkttastene. Displayet vil gjøre at eleven også kan bruke maskinen kun med tilsyn av personer som i utgangspunktet ikke behersker punktskrift. Selv om det benyttes andre punktskrift-graderinger enn 0, vil opplesning og visning gjøres med korrekte bokstaver og tegn.

Det trådløse tastaturet gjør at bruk av maskinen kan tilpasses de fleste helt fra små barn til funksjonshemmede, og gjør at maskinen også kan betjenes fra en rullestol. Egen funksjon for én-hånds brukere, som gjør at tastaturet kan betjenes kun med én hånd, er innebygd i maskinen, og kan enkelt startes fra menyen eller med en enkel kommando fra tastaturet.

Det innebygde Li-Ion-batteriet klarer å drive MB Tutor i inntil 30 sider med utskrift i punktskrift, eller sagt på en annen måte noen dager med bruk dersom kun noen få sider blir skrevet ut. Batteriet lades med en gang den medfølgende strømforsyningen kobles til, og maskinen kan benyttes mens opplading pågår.

Tutor er utstyrt med egen funksjon for grafikk i punkt.

En ofte oversett funksjon når det gjelder opplæring i punktskrift, er punktskriftspill som også kan bidra til å bedre elevens ferdigheter på datamaskiner. Noen spill, f.eks. Taste-mester, følger som standard med på Tutor, mens det er mulig å laste ned

andre spill fra internett. Gå inn på www.mountbattenbrailleur.com for å se hva som er tilgjengelig.

Tutor kan benyttes på mange språk på mange måter, og for dem som holder på med språkopplæring kan dette være til god hjelp.

Tutor lager forholdsvis lite støy selv når den skriver på relativt tykt punktpapir. For å begrense dette enda mer, kan du bruke Tutor som noteringshjelpemiddel og heller vente med å skrive ut på papir til alle korrigeringer er foretatt og du derfor er fornøyd med og sikker på at innholdet er korrekt. Dette kan være praktisk når du benytter Tutor f.eks. i klasserommet.

Begreper i denne håndboken.

Vi har etter beste evne prøvd å holde noen ord som det er svært lett å blande, atskilt, ved at trykk på en tast, for eksempel «**KOMMANDO**» med store bokstaver, indikerer trykk på selve tasten, mens «**kommando**» med små bokstaver indikerer selve kommandoen; for eksempel «**spk a**». «**MELLOMROM**» med store bokstaver blir derfor trykk på tasten, mens «**mellomrom**» med små bokstaver står mellom to ord. Selv om MB Tutor kan fungere som en **punktskriver**, kalles det å skrive ut på den for **trykking**, dette for å skille mellom utskrifter i punktskrift og utskrifter i sortskrift. Dette er gjort fordi MB Tutor kan være tilkoblet en blekk- eller laserskriver og lage utskrifter i sortskrift. Mao. vil en utskrift i punktskrift **trykkes**, mens en utskrift i sortskrift på en blekkskriver **skrives ut**.

Utpakking av MB Tutor.

Når du mottar din nye MB Tutor, oppdager du at den er pakket i doble kartonger. Nede i innerkartongen, som er utstyrt med beskyttende isoporstykker, finner du hovedenheten og annet nødvendig tilbehør pakket i bobleposer.

Vi anbefaler at du tar vare på all medfølgende emballasje i tilfelle maskinen må sendes inn til service eller den skal sendes et annet sted for å brukes der. Det er viktig at all forsendelse foregår i den originale emballasjen, ellers kan det oppstå skade.

Når du pakker opp MB Tutor, skal du finne følgende i esken:

- Selve MB Tutor med printerdeksel og lese Brett.
- 1 stk. trådløst tastatur.
- 1 stk. bæreveske.
- 1 stk. brukerhåndbok.
- 1 stk. strømforsyning.
- 1 stk. strømledning.
- 1 stk. CD med brukerhåndbok i forskjellige formater.

Dersom noe av dette mangler, må du ta kontakt med leverandøren så fort som mulig.

Når du har pakket opp selve MB Tutor, kan du sette den på et bord foran deg.

Transportsikringer.

Fig. 1 Printerdekselet.

Før du kan begynne å bruke MB Tutor må printerdekselet tas av slik at transportsikringene kan fjernes. Ta av printerdekselet ved å gripe fatt midt på dekselets bakside og løfte det mot deg. Under printerdekslet finner du lesebrettet, dette holdes på plass av magneter og er enkelt å ta av. Legg printerdekselet til sides.

Når printerdekselet er tatt av, kommer en kartongbit med påskriften «REMOVE THIS INSERT» til syne. I denne kartongbitens bakre ende sitter det nok en kartongbit, denne hindrer skrivehodet i å flytte seg sideveis under transport. Begge disse fungerer som transportsikringer og må fjernes før MB Tutor slås PÅ.

Lesebrettet.

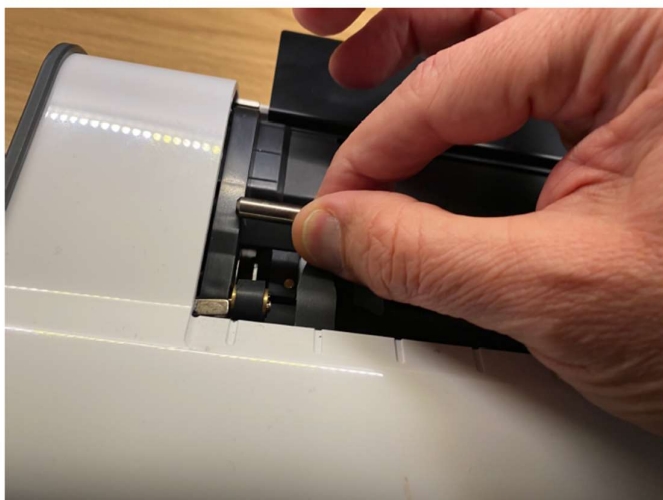

Fig. 2 Lesebrettet i tiltenkt posisjon.

Dersom du ønsker kan lesebrettet monteres slik vist på Fig. 2. Med lesebrettet montert kan du lese de siste sju linjene som er skrevet ut, uten lesebrettet kan du kun lese de siste tre linjene.

Legg merke til at hvis du igjen vil feste lesebrettet på undersiden av printerdeksel for så å sette printerdekselet tilbake på plass på maskinen, må du først skyve høyre margstyring helt ut til høyre, dette bør kun gjøres når papirutløseren i maskinens bakre, høyre hjørne er åpen. Dette trenger du ikke å tenke på dersom du foretrekker å ikke ta med deg lesebrettet når maskinen flyttes, da kan du sette printerdekselet direkte på plass uten lesebrettet.

Papirstangen.

Fig. 3 Papirstangen.

Dersom MB Tutor kun benyttes som en punktskriftmaskin og ikke som en punkt-skriver, vil det være enklere å lese den sist skrevne linjen på papiret når ikke stangen er på plass, og den kan derfor tas av.

Gå frem slik for å fjerne papirstangen:

Løft opp papirutløserhendelen og skyv høyre margstyring så langt den går mot høyre. Lengst mot venstre på papirstangen er det en fjærbelastet hylse, trykk denne mot høyre og løft stangen opp og ut av festet sitt i venstre margstyring. Papirstangen kan nå dras mot venstre ut av festet i høyre margstyring. Vi anbefaler at stangen oppbevares sammen med emballasjen og transportsikringene slik at du enkelt finner den igjen dersom maskinen senere skal benyttes som punkt-skriver.

Det trådløse tastaturet.

Tastaturet er pakket sammen med MB Tutor i innerkartongen. Det er ladet før det ble sendt fra fabrikken, men for at det skal virke best mulig, anbefaler vi å plassere det i midt foran på MB Tutor, koble strømforsyningen til både i hovedenheten og i en stikkontakt og la utstyret stå slik i 12 timer. MB Tutor kan gjerne brukes i løpet av denne tiden, men tastaturet bør stå på plass i krybben fordi dets innbygde batteri da lades.

Beskrivelse av din nye MB Tutor.

MB Tutor består av to separate deler, dette er hovedenheten og det trådløse tastaturet. Hovedenheten er en enhetlig del utstyrt med bærehåndtak i lær. Den er utstyrt med Av/På-bryter nederst på fremsidens høyre kant og forskjellige tilkoblinger på venstre og høyre sidedekslar. Foran på høyre sidedeksel er et potensiometerratt, med dette regulerer flere forskjellige innstillinger bl.a. lydstyrke, papirets posisjon og trykkehastighet.

Tilkoblingene på MB Tutor har følgende funksjoner:

På høyre sidedeksel:

- Strømforsyningskontakt: Brukes kun til den medfølgende strømforsyning.
- Slave-USB-kontakt: Tilkobling til datamaskin.
- Universal USB-kontakter: Kontakter for tilkobling til USB-enheter, f.eks. tastatur og andre USB-enheter.
- Hodetelefon-kontakt: Kontakt for standard hodetelefoner.

På venstre sidedeksel:

- Tilkobling for printer og andre periferi-enheter.

MB Tutor trådløst tastatur.

Det kan være at MB Tutors trådløse tastatur først kjennes litt annerledes enn andre punkt-tastaturer du har prøvd, men med litt øvelse vil du likevel oppdage at inntastingen går fortere og at du kan arbeide i lengre perioder enn før takket være tastaturets ergonomiske utforming.

MB Tutors tastatur er trådløst og dets innbygde batteri vil alltid lades når tastaturet er plassert midt foran på hovedenhetens fremside og hovedenheten er tilkoblet strøm. Selv om hovedenheten ikke er tilkoblet strøm vil tastaturet lades, men da bare hvis hovedenheten er påslått.

Når tastaturet begynner å bli utladet f.eks. når det har vært frakoblet fra hovedenheten i lang tid, må tastaturet plasseres midt foran frontdekselet slik at magnetene griper fatt i det. Det kan ta opptil flere minutter før tastaturet begynner å virke igjen dersom det var helt utladet.

Beskrivelse og plassering av tastene.

Følgende forkortelser for tastene er brukt i hele denne håndboken for å beskrive kommandoer og ellers generell bruk av MB Tutor:

- PUNKT1 – PUNKT8: Punkttastene 1 til 8.
- ESC: Escape-tasten helt øverst til venstre.
- TABULATOR eller TAB: Tabulator-tasten nest øverst til venstre.
- TILBAKE eller BACKSPACE: Tilbake-tasten øverst til høyre.
- ENTER: Enter-tasten nest øverst til høyre.
- MELLOMROM: Mellomrom-tasten
- KOMMANDO: Langt trykk på OK-tasten i senter av navigasjons-tastene nederst til høyre.

Som du sikkert har sett er tastene plassert på samme måte som på et vanlig PC-tastatur. Dette vil bidra til å bedre elevenes forståelse av lignende konsepter når de senere jobber med PC-tastaturer.

For å forflytte seg opp- og nedover på en side, må man benytte OPP og NED. MB Tutor har ikke noe manuelt matehjul for papiret, og disse tastene er eneste måte å forflytte seg vertikalt på arket. Eneste alternativ til dette, er å åpne pairutløseren og fysisk dra arket fremover eller bakover. Legg da merke til at når papirutløseren blir lukket igjen, vil maskinen anta at den står på arkets første linje. For å finjustere arkets vertikale plassering, er det i tillegg mulig å flytte arket i små steg ved å holde MELLOMROM nede og samtidig bevege potensiometerrattet på høyre sidedeksel.

En-hånds modus.

Mountbatten har innbygget funksjon for en-hånds bruk for dem som av en eller annen grunn ikke kan bruke begge hendene samtidig slik det vanligvis gjøres i punktskrift. Når du bruker én-hånds modus, blir ikke tegnene skrevet før du trykker på MELLOMROM. For å taste inn f.eks. bokstaven «u», må man altså ikke som vanlig trykke på PUNKT1, 3 og 6 samtidig, men i stedet bruke én finger og trykke på PUNKT1, deretter samme finger til å trykke på PUNKT3, og til slutt samme finger for å trykke på PUNKT6 før man trykker på MELLOMROM for faktisk å få skrevet bokstaven. Hvilken rekkefølge som helst kan brukes for PUNKT-tastene.

Én-hånds modus aktiveres ved å gå til Meny/ Tastatur/ Én-hånds modus eller bruke kommandoen {KU}, dette forklares nærmere i kapittelet «Menyen og Kommandoer – hvordan de brukes» lenger bak i håndboken.

NB! For å oppheve én-hånds modus, skriver du inn samme kommandoen en gang til; trykk derfor på KOMMANDO K MELLOMROM U MELLOMROM ENTER, eller med andre ord KOMMANDO PUNKT1 PUNKT3 MELLOMROM PUNKT1 PUNKT3 PUNKT6 MELLOMROM ENTER.

Benytte et PC-tastatur.

Et standard PC-tastatur med USB-kontakt kan tilkobles en av USB-kontaktene på MB Tutors høyre sidedeksel. Dette er en praktisk metode for skriftlig kommunikasjon mellom blinde brukere av MB Tutor og personer som ikke behersker punktskrift. Som standard vil det som blir skrevet på PC-tastaturet bli skrevet direkte ut på MB Tutor. Om ønskelig kan dette gjøres mer avansert ved å slå på «Konvertering fremover», dette forklares nærmere i kapittelet «Bruk av PC-tastatur» lengre bak i håndboken.

Strømforsyning og batteri.

MB Tutor er utstyrt med eget oppladbart batteri. Den medfølgende utvendige strømforsyningen vil når den er tilkoblet sørge for å lade batteriet samtidig som den leverer strøm til å drive maskinen. Strømforsyningen tilkobles i den runde kontakten helt bak på høyre sidedeksel.

Batteriet kan ikke overlades, og selv om strømforsyningen er permanent tilkoblet MB Tutor, vil ikke dette forårsake skade på batteri eller maskin. Det er likevel en fordel å la batteriet lades ut fra tid til annen slik at korrekt ladenivå ivaretas. For vanlig bruk i klasserom, vil batteriet vanligvis holde til én dag bruk. Dersom maskinen brukes på

denne måten, kan det være lurt å lade batteriet om nettene slik at den er klar til bruk neste dag. Dersom du ikke skriver ut så mye, kan det godt være at du finner ut at batteriet holder til flere dagers bruk slik at du ikke trenger å lade den hver natt.

Kontrollere batteriet i hovedenheten.

Hver gang MB Tutor slås PÅ, vil batterinivået leses opp. Du kan ellers sjekke batterinivået i hovedenheten med tastekombinasjonen MELLOMROM+M, med andre ord ved samtidig å trykke MELLOMROM+PUNKT1-3-4.

MB Tutor leser også opp prosentvist ladenivå og om opplading pågår eller ikke. Når batteriet er tomt, vil utskrivning stoppes. Dersom batteriet er tomt kan dette ha følgende årsaker:

- Batteriet er ikke blitt ladet. La maskinen være tilkoblet strøm i 4–8 timer.
- Det benyttes feil strømforsyning. MB Tutor leveres med egen strømforsyning for 110-240VAC som leverer 15-19VDC, 5,5A og 90W.
- Det kan være at ledningene til og fra strømforsyningen ikke sitter på plass eller er defekte.
- Er det strøm på stikkontakten som benyttes?
- Batteriet er defekt og må fornyes. Antatt levetid er 4 år, men etter 2 år vil kapasiteten gradvis reduseres.

Kontrollere batteriet i tastaturet.

Batterinivået i tastaturet kan sjekkes med tastekombinasjonen MELLOMROM+K, dvs. MELLOMROM+PUNKT1-3. Hovedenheten vil da lese opp prosentvist ladenivå for tastaturets batteri, mens selve tastaturet vil angi batterinivået med en serie dype og høye pipesignaler.

Dype signaler kommer først og har følgende betydning:

- 4 korte signaler: Batteriet er ladet mer enn 80%.
- 3 korte signaler: Batteriet er ladet mer enn 50% men mindre enn 80%.
- 2 korte signaler: Batteriet er ladet mer enn 20% men mindre enn 50%.
- 1 langt signal: Batteriet er ladet mindre enn 20%.

Høye signaler som kommer etter de dype, har følgende betydning:

- 1 signal: Oppladning pågår.
- 2 signaler: Batteriet er fullt ladet.

Pipesignalene i selve tastaturet vil høres selv om ikke tastaturet er tilkoblet maskinen.

Slå MB Tutor PÅ og AV.

Av/På-knappen på MB Tutor er plassert i nederste, venstre hjørne på fremsiden. Trykk på knappen for å slå MB Tutor PÅ, maskinens grunnleggende funksjoner er klare etter et par sekunder.

MB Tutors mer avanserte funksjoner som talesyntese, internettilkobling og andre systemenheter krever lengre tid for å startes. Når de er klare til bruk vil meldingen «Avanserte funksjoner på Tutor er nå klare til bruk» leses opp, det kan ta så mye som 2-3 minutter men går vanligvis fortere.

For å slå MB Tutor helt AV, må Av/På-knappen holdes inne i 5 sekunder. Til å begynne med høres det korte pipesignaler som indikerer at du må fortsette å holde knappen inne. Deretter vil meldingen «Ha det bra» leses opp», og du kan da slippe knappen opp igjen. Alle pågående funksjoner blir nå avsluttet.

Dersom det skulle oppstå problemer i forbindelse med avslutning av noen av de interne systemene i MB Tutor, vil tvungen avslutning brukes på disse. Om det noensinne skulle bli nødvendig med tvungen avslutning av MB Tutor fordi den låser seg eller lignende, må du holde Av/På-knappen inne i 10 sekunder. Ikke bruk denne fremgangsmåten uten at det er helt nødvendig, noen av MB Tutors interne systemer vil da avsluttes uten at de får anledning til å lagre sine egne data, og dette kan igjen i spesielle tilfeller forårsake vansker når de siden skal startes på nytt.

Resette MB Tutor.

I tilfelle du mistenker at noen av innstillingene som er blitt gjort på din MB Tutor gjør at den ikke oppfører seg som den skal, kan du bruke Systemmenyen og velge «Gjenopprette alle innstillinger», dette vil føre til at maskinen startes med det sist lagrede oppsettet.

I tilfelle dette ikke fungerer, er de to andre fremgangsmåter for å tilbakestille MB Tutor:

1. Soft Reset – I tilfelle maskinen låser seg og du likevel vil ta vare på alle innstillinger og kun starte maskinen på nytt. Hold nede OK-tasten i midten av navigasjonstastene i minst 5 sekunder. Dette gjør at maskinen startes på nytt uten at innstillingene blir endret.
2. Hard Reset – Denne metoden krever at du har en tynn gjenstand, f.eks. en kulepenn eller enden på en binders og stikker den inn i det lille hullet mellom USB-A og USB-B kontaktene på høyre sidedeksel. Dette gjør at maskinen startes på nytt med fabrikkinnstillingene.

Å sette inn papir.

Det er to forskjellige fremgangsmåter for å sette papir inn i MB Tutor. Prøv begge for å se hvilken du synes er lettest.

Metode 1 innsetting ovenfra.

Den første metoden er svært lik å sette papir inn i en skrivemaskin.

Fig. 4 Innsetting av papir ovenfra.

1. Åpne papirutløseren i MB Tutors høyre, bakre hjørne. Pass på at høyre margstyring er stilt slik at den passer for arkstørrelsen du benytter, skyv den mot høyre eller venstre hvis ikke. Legg så bunnen av arket på lesebrettet og skyv det under de to valsene på pairstangen og videre slik at det går under skrivehodet og de to gummihjulene på venstre og høyre margstyring.
2. Skyv arket videre inn i maskinen, det vil snart komme til syne på baksiden av maskinen.
3. Når papiret er ført helt inn i maskinen, må du passe på toppen er rett bak papirstangen og kant i kant med lesebrettet.
4. Kontrollér til slutt at arket ligger inntil både venstre og høyre margstyring, hvis ikke flytter du igjen arket og høyre margstyring sideveis til korrekt posisjon. Lukk til slutt papirutløseren, skrivehodet vil nå flytte seg mot høyre margstyring og helt tilbake mot venstre, dette for å finne ut hvilken størrelse arket har.

MB Tutor kan nå brukes med utskrift.

Metode 2 innsetting bakfra.

Med den andre metoden settes arket inn fra baksiden av MB Tutor.

Fig. 5 Innsetting av papir bakfra.

1. Åpne papirutløseren i MB Tutors høyre, bakre hjørne. Pass på at høyre margstyring er stilt slik at den passer for arkstørrelsen du benytter, skyv den mot høyre eller venstre hvis ikke.
2. Finn frem til papirspalten på maskinen bakside og før toppen av arket inn i spalten.
3. Dytt arket videre innover og pass på at det går under først de to gummi hjulene på venstre og høyre margstyring og skrivehodet, og deretter de to valsene på papirstangen.
4. Kontrollér til slutt at arket ligger inntil både venstre og høyre margstyring, hvis ikke flytter du igjen arket og høyre margstyring sideveis til korrekt posisjon. Lukk til slutt papirutløseren, skrivehodet vil nå flytte seg mot høyre margstyring og helt tilbake mot venstre, dette for å finne ut hvilken størrelse arket har.

MB Tutor kan nå brukes med trykking aktivert.

Å ta ut et papirark.

Den enkleste måten å ta et ark ut av MB Tutor, er å åpne papirutløseren og deretter ta tak i arket og dra det bakveis ut av skrivemekanismen.

For brukere som ikke klarer å dra arket bakveis ut av skriveenheten, er det med hjelp av tastaturet mulig å mate arket ut av skriveenheten på følgende måter:

- Hurtigkommando P: Hold nede Mellomrom og tast inn P, mao. trykk samtidig på MELLOMROM og PUNKT1-2-3-4.
- {NP} Tast inn kommandoen {NP}, mao. tast inn KOMMANDO PUNKT1-3-4-5 PUNKT1-2-3-4 ENTER.
- Fra Menyen Velg «Utmating av papir» fra menypunktet «Utskrift».

Meldingen «Papir mates ut» leses opp og arket mates ut av maskinen.

Mate arket frem- eller bakover.

Når det står et ark i maskinen og papirutløseren er nede, kan du holde nede MELLOMROM og bevege potensiometerrattet foran på høyre sidedeksel for å mate arket fremover eller bakover. Alternativt til dette kan du holde nede MELLOMROM og trykke på OPP eller NED.

Valg av taletype.

Alle utgaver av MB Tutor har innbygget tale som støtteverktøy for opplæring i punktskrift. Det er to typer tale tilgjengelig:

- Innlest tale: Denne typen tale er blitt digitalt innspilt og alle talemeldinger, bokstavnavn etc. er lagret i maskinen. Den er en høykvalitetsstemme som er lett å forstå og er ment for forholdsvis nye elever. Med denne typen tale kan kun forhåndsinnspilte meldinger og bokstaver leses opp.
- Syntetisk tale: Denne typen tale er av samme type som dem som brukes f.eks. på datamaskiner. På slike talesynteser kan man justere talekvaliteten og andre parametre slik som hastighet og toneleie. De har et ubegrenset vokabular.

De kraftige styringsvalgene for talen på MB Tutor muliggjør en lang rekke funksjoner som vil være til hjelp under opplæring i punktskrift og bruk av punktskrift som foretrukket kommunikasjonsform.

Talen kan brukes til:

- Å forsterke effekten av opplæring i punktskrift.
- Muliggjøring av stille notatskriving (bruk med utskrift avslått).
- Tekstbehandling av filer lagret i minnet.
- Oppløsning av forkortelser og ubegrenset vokabular.

Justering av lydstyrken.

MB Tutor er utstyrt med et potensiometerratt på sitt høyre sidedeksel. Ved å bevege potensiometerrattet fra deg, vil du øke lydstyrken for all lyd enten fra høyttaleren eller hodetelefonene dersom slike er tilkoblet. Dersom du skyver hendelen mot deg, vil lydstyrken senkes på samme måte. Meldingene «høyere» eller «lavere» vil leses opp når rattet beveges. Når lydstyrken når laveste nivå, vil du også varsles om dette slik at du ikke setter lydstyrken helt til null uten å være klar over det.

Pass på å ikke berøre noen av tastene når du endrer lydstyrken, dersom enkelte taster holdes inne mens potensiometerrattet hendel beveges, vil dette kunne medføre at du justerer helt andre innstillinger i stedet for lydstyrken.

MB Tutor benytter høyttaler i god kvalitet for at talen og varslingssignalene skal være tydelige. Dersom du ikke ønsker at andre hører hva du skriver eller ikke vil forstyrre andre i nærheten, kan det være en god ide å koble til hodetelefoner eller øreplugg i stedet. Tilkobling for slike utstyrt med 3,5mm mini-jack finner du på høyre sidedeksel i nærheten av potensiometerrattet. Når hodetelefoner er tilkoblet, blir lyden i høyttaleren koblet ut.

Trykking av punktskrift.

Anvendbart papir.

Å trykke punktskrift på papir lager støy, men MB Tutor er relativt støysvak sammenlignet med andre punktskrift-maskiner og skrivere. Det er vanskelig helt å unngå støy på en punktskriftmaskin, men det finnes strategier som vil redusere støyen.

Første strategi er å bruke tynnere papir, dette vil lage mindre støy og papiret er i tillegg billigere. Punktskrift på slikt papir holder lenge, er godt lesbart og punktene er i god kvalitet.

MB Tutor er designet for å fungere best og med minst støy på vanlig kopipapir. Slikt papir er 80g pr. kvadratmeter og er av samme type som benyttes i kopimaskiner og printere.

Kraften som skrivehodet benytter er korrekt for denne type papir men likeså korrekt for noe tykkere punktskriftpapir.

Bruk av ekstra tykt papir eller etiketter.

For å få godt trykk på ekstra tykt papir eller plastetiketter, kan du selv velge hvor mange ganger skrivehodet skal slå på hvert punkt. F.eks. når du vil skrive på kort eller plastetiketter, kan det være nødvendig å bruke funksjonen «MultiStrike», du kan da bestemme om skrivehodet skal bruke et enkelt eller helt opp til fire slag på hvert punkt.

Herfra og videre utover i håndboken vil menypunkter og kommandoer presenteres i tabeller etter hvert som MB Tutors funksjoner omtales, dette sørger for bedre oversikt og gjør det enklere å finne frem i håndboken.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
Trykking/ MultiStrike	MS [n]	MultiStrike-funksjon. Innstilling for «n» antall slag pr. punkt. Nyttig ved utskrift på kort eller plastetiketter. n = 1 til 4. Standard = 1.

Trykkehastighet.

MB Tutor kan benytte fire forskjellige hastigheter for trykking, der hastighet 1 er den sakteste mens hastighet 4 er den raskeste. Jo raskere trykkingen gjøres, jo høyere vil støynivået være. Hastighet 2 er standardverdi.

Innstilling av trykkehastighet gjøres ved å holde ESCAPE nede og samtidig regulere potensiometerrattet på høyre sidedeksel. Hastigheten kan ikke endres mens trykking pågår.

Benytte MB Tutors tastatur til inntasting og styring av maskinen.

Inntasting.

De åtte punkttastene på MB Tutors tastatur kan brukes for språk og punkttabeller med både 8 og 6 punkter.

Bruk punkttastene på akkurat samme måte som du ville gjort på andre punktskriftmaskiner. I utgangspunktet vil alt du taster inn bli skrevet ut på papir.

Benytt alle 8 punkttastene dersom du har skriver 8-punkts punktskrift. For både 6- og 8-punkts punktskrift må du benytte språk med tilhørende punkttabeller.

Forflytning på en side.

Med hjelp av enkle tastekombinasjoner kan du enkelt flytte deg rundt på en side. Dette kan være spesielt hendig når du jobber med matematikkoppgaver.

- NED eller MELLOMROM+ENTER: Hoppe én linje nedover på arket.
- OPP Hoppe én linje oppover på arket.
- Hurtigtast-P (MELLOMROM+PUNKT1-2-3-4): Føre ut arket.
- TABULATOR Hoppe til neste tabulator-posisjon.
- MELLOMROM Hoppe ett tegn fremover på samme linje.
- TILBAKE Hoppe ett tegn bakover på samme linje.

Sletting og korrigerings.

Med MB Tutor kan du både slette og korrigerer en feil bokstav. Kvaliteten på dette blir omtrent som hvis du bruker en fingernegl men vil også bestemmes av papirkvaliteten som benyttes.

Sletting og korrigerings utføres slik:

TILBAKE: Hopper én posisjon mot venstre og gjør klar for sletting eller endring, det neste tegnet som tastes inn vil erstatte det som allerede står der.

TILBAKE+MELLOMROM: Sletter tegnet som står én posisjon til venstre.

TILBAKE+nytt tegn: Sletter tegnet som står én posisjon til venstre og erstatter det med det nye tegnet. Eksempelvis vil TILBAKE+K (mao. TILBAKE+PUNKT1-3) slette tegnet én posisjon til venstre og deretter skrive K (mao. Punkt1-3).

Tastatur-ekko.

MB Tutor vil lese opp bokstavene etter hvert som de tastes inn, men det kan også være at den leser opp hele ord dersom du benytter kortskrift.

Ekko bokstav: Når du taster inn tekst, vil hver bokstav/ tegn fortløpende leses opp.

Ekko ord: Når du taster inn tekst, vil det siste ordet leses opp når du trykker på MELLOMROM eller ENTER.

Ekko linje: Hver hele linje du har tastet inn vil leses opp når du trykker på ENTER eller MB Tutor automatisk lager en ny linje.

Ekko setning: Hver setning du har tastet inn vil leses opp når du taster inn et skilletegn, f.eks. punktum, komma eller spørsmålstegn.

Etter eget ønske kan du benytte kombinasjoner av alle disse tastatur-ekkoene eller kun et av dem.

Bruk av displayet under inntasting.

Når MB Tutor trykker vil displayet i øvre del vise det som trykkes i tekstformat samt enkelte tegn som representerer punkttegn som ikke er bokstaver men forkortelser. I displayets nedre del vil det du taster inn i punkt vises i tekstformat. Dersom du blir i det du har tastet inn, vil du kunne se de foregående linjene. Markøren vil hele tiden være plassert på samme sted som skrivehodet står selv om hodet er blitt flyttet. Hvis du navigerer til et sted i punktformat og overskriver det som allerede står der, vil nye tegn vises i både punkt- og tekstformat. Når det gjelder punktskriften, vil da de gamle bokstavene bli slettet.

Når Menyen er åpen, vil alle kommandoer og valgmuligheter leses opp og vises i displayet.

Menyen og kommandoer – hvordan de brukes.

MB Tutor inneholder mange avanserte funksjoner og brukervalg som kan slås av eller på enten fra Menyen eller med kommandoer. Dersom du benytter Menyen, vil det vises info om tilsvarende kommando. Inntasting av kommandoer er beholdt av hensyn til brukere som kjenner kommandoene fra tidligere Mountbatten-modeller, men kan også være tidsbesparende sammenlignet med bruk av Menyen. Uansett vil

så godt som alle kommandoer dekkes i Menyen, og man vil der også få opplyst hvilken innstilling menypunktene har. For å bruke Menyen må de fem navigasjonstastene benyttes, her vil den midtre tasten fungere som en OK-tast, og denne benyttes på følgende måte:

1. Gå inn på Menyen:
  - Trykk kort på OK, kortere enn et sekund. Menyen åpnes og meldingen «Hovedmeny» etterfulgt av aktuelt meny punkt blir lest opp.
  - Bla til et meny punkt og trykk igjen på OK slik at en eventuell undermeny vises.
2. Inntasting av kommando:
  - Trykk langt på OK, mer enn to sekunder. Meldingen «Kommando» blir lest opp.
  - Tast inn ønsket kommando f.eks. WW mao. PUNKT2-4-5-6 PUNKT2-4-5-6, og avslutt med ENTER.

Navigasjonstastene OPP, NED, HØYRE og VENSTRE benyttes på følgende måte:

- Trykk på OPP og NED for å bla i meny punktene.
- Trykk på VENSTRE for å gå ut av undermeny og gå tilbake et nivå.
- Trykk på HØYRE for å gå inn på en undermeny, velge et meny punkt eller starte en kommando.

Rundt OK er det plassert en ring som kan beveges mot venstre eller høyre. Denne ringen kan brukes til å kjapt hoppe til forrige (venstre) eller neste meny punkt (høyre).

Stenge eller åpne for bruk av kommando-tasten.

Spesielt for nybegynnere kan det være nyttig å slå av muligheten til å starte en kommando ved å trykke langt på OK. Siden samme tast brukes til å åpne Menyen og starte inntasting av kommandoer, kan det være lurt å fjerne muligheten til å taste inn kommandoer, dette gjør du ved å åpne Menyen, bla til «System» og deretter til «Kommando-tasten».

1.Regulære kommandoer.

De vanlige kommandoene kan startes enten fra Menyen eller startes manuelt ved først å trykke langt på OK, deretter tegnene i kommandoen og til slutt trykke på Enter.

For f.eks. å slå på WordWrap-funksjonen, kan du enten:

- Gå inn på Menyen ved å trykke kort på OK, bla til «Trykking» med NED og trykk på HØYRE for å åpne undermenyen, bla til «WordWrap» og trykke igjen på HØYRE. Eller:
- Trykke langt på OK, taste inn WW og trykke på ENTER.

Når du er har gjort dette på den ene eller andre måten, vil MB Tutor avhengig av utgangspunktet kvittere med enten «AV» eller «PÅ». Noen kommandoer har den egenskapen at de «veksler», det vil si at de skifter status fra «Av» til «På» eller omvendt hver gang kommandoen brukes.

Når du blir i Menyen, vil du fort oppdage at formatet for hver kommando er skrevet ved slutten av hvert meny punkt, f.eks. kan du lese {WW} etter meny punkt

WordWrap. Bak dette formatet finner du status for menypunktet, for WW vil det f.eks. stå «Av» eller «På» og dette indikerer at det «veksler Av/På».

Legg merke til at når tall inngår i en kommando, skal disse tastes inn som følger:

- Når du benytter menyen, vil alle valgmulighetene vises i en liste.
- Når kommandoer tastes inn manuelt, må du benytte nummertegnet og en bokstav eller alternativt en «droppet» eller «senket» bokstav, f.eks. vil en «senket A» være punkt 2 mao. et punkt lavere enn original bokstav, og «senket C» være punkt 2 og punkt 5.

Legg merke til at du også kan taste inn kommandoer ved hjelp av et PC-tastatur tilkoblet en av USB-portene. Kommandoer skal da skrives inn med klammeparentes-start foran og klammeparentes-slutt bak, for WordWrap blir dette altså {WW}. Kommandoer blir også beskrevet på denne måten lenger bak i håndboken.

2.Hurtigkommandoer.

I tillegg til å bruke Menyene eller å skrive inn kommandoer, finnes det noen kommandoer som kalles Hurtigkommandoer. Disse kommandoene består av å trykke ned MELLOMROM og samtidig trykk ned punktene i en bokstav. De kan benyttes i alle sammenhenger, og forklares i tabellen nedenfor.

Noen av disse hurtigkommandoene kan også startes med vanlige kommandoer, disse finner du i kolonnen «Kommando» i tabellen nedenfor.

Hurtig-kommando	Kommando	Funksjon	Forklaring
MELLOMROM+B	BT	Tab tilbake.	Hopper til forrige tabulator-posisjon.
MELLOMROM+C	CR	Return	Mater frem en linje og setter skrivehodet helt til venstre.
MELLOMROM+E		End	
MELLOMROM+F	LF	Linjeskift	Hopper til samme posisjon på neste linje.
MELLOMROM+H	HP	Hjelp	
MELLOMROM+I	IN	Innrykk	Hopper til neste tabulator-posisjon = MELLOMROM+T.
MELLOMROM+P	NP	Mate ut arket	
MELLOMROM+R	RL	Linje tilbake	Hopper til samme posisjon på forrige linje.
MELLOMROM+T	TB	Tab	Hopper til neste tabulator-posisjon = MELLOMROM+I.
MELLOMROM+Z		Avbryte opplesning	Stopper pågående opplesning.

Punktvis oversikt for MB Tutors Meny.

Nedenfor finner du en punktvis oversikt for samtlige punkter i MB Tutors meny. Lenger bak i håndboken finner du tabeller der samtlige kommandoer forklares og her vises også kommandoenes ekvivalenter i Menyen.

Fil-menyen.

Ved hjelp av punktene på denne menyen kan du åpne en fil i MB Tutors minne og enten redigere den eller trykke den. Etter at du har foretatt et valg, vil en liste med filer i gjeldende minneområde vises. Fra siste meny punkt «Valg av minneområde», bestemmer du om du skal benytte MB Tutors interne minne eller en USB-minnepinne tilkoblet til øverste USB-tilkobling på høyre sidedeksel.

-Opprette en ny fil.

-Åpne en eksisterende fil (og fortsette å skrive).

-Lukke gjeldende fil.

-Trykke.

-Åpne i Editor.

-Valg av minneområde.

Display.

Displayet på MB Tutor kan settes opp til å bruke tre forskjellige tegnstørrelser. Du har her følgende valg:

- **Liten tegnstørrelse:** 8 linjer dvs. 4 linjer med det du har skrevet inn i punktskrift og 4 linjer med tilsvarende i sortskrift.
- **Vanlig tegnstørrelse:** 4 linjer dvs. 2 + 2 linjer på samme måte, eller
- **Stor tegnstørrelse:** 3 linjer dvs. 2 + 1 linje på samme måte.

Språk.

Dersom du ønsker å endre språket som MB Tutor benytter, kan du gjøre det herfra og velge språk fra listen som vises. Når du velger språk, vil samtidig standard punktskrifftabeller for dette språket automatisk lastes inn.

Sideoppsett.

- Innstilling venstre marg.
  - o Sette venstre marg til kolonne 1-12.
- Innstilling høyre marg.
  - o Sette høyre marg til kolonne 1-12 fra høyre arkstyring.
- Sette venstre marg til hodets posisjon.
- Sette høyre marg til hodets posisjon.
- Tilbakestille venstre marg.
  - o Setter venstre marg til kolonne 0.
- Tilbakestille høyre marg.
  - o Setter høyre marg til arkets siste anvendbare kolonne.

- Innstille toppmargen.
  - o Sette arkets toppmarg til linje 0-10 fra arkets øvre ende.
- Innstill bunnmargen.
  - o Stille bunnmargen til linje 0-10 fra arkets nedre ende.
- Tilbakestille toppmarg.
  - o Sette toppmargen til 0 linjer.
- Tilbakestille bunnmarg.
  - o Sette bunnmargen til 0 linjer.
- Linjeavstand.
  - o Sette linjeavstanden til 0,5-3 i steg på 0,5.

Format.

- Sentrert trykking – veksler.
  - o Dette vil føre til at punktskrift vil trykkes midtstilt på arket ut i fra innstillingene som er gjort for venstre og høyre marg. Selve trykkingen vil gjøres etter at en linje er avsluttet enten med ENTER eller automatisk linjeskift ut i fra hvor mange tegn som er tastet inn. Standard = AV.
- Høyrejustert trykking - veksler.
  - o Dette fører til at punktskrift vil trykkes med rette høyrekant. Selve trykkingen vil gjøres etter at en linje er avsluttet enten med ENTER eller automatisk linjeskift ut i fra hvor mange tegn som er tastet inn. Standard = AV.

Konvertering fremover.

Å konvertere fremover betyr at du sender tekst til din MB Tutor, og at den konverterer teksten til punktskrift og enten skriver den ut eller lagrer den som en fil i minnet. Teksten kan komme fra et PC-tastatur, en trådløst tilkoblet mobiltelefon eller en vanlig PC.

- Konvertere fremover og trykke - veksler.
  - o Slår konvertering fremover PÅ eller AV og trykker. Standard = AV.
- Enkel konvertering fremover – veksler.
  - o Så fort konvertering fremover er slått PÅ (bruk av foregående punkt), kan du velge å benytte modusen Enkel Konvertering Fremover som er spesielt hendig for relativt ferske punktbrukere under klasseroms-undervisning. I denne modusen vil hvert ord trykkes når man trykker på MELLOMROM. Denne modusen skifter automatisk til ikke-sammentrukket punktskrift, gradering 1. Standard = AV. NB! Når denne modusen er PÅ, vil MB Tutor overse bindestreker og mange kommandoer og innstillinger for konvertering fremover.
- Innstilling gradering for konvertering fremover.
  - o Her kan du velge mellom gradering 1 og 2.
- Samsvarende modus.
  - o Spesielt nyttig dersom du vil benytte kolonner og tabeller i punktskrift. Når dette står PÅ, vil hver nye linje i sortskrift lage en ny linje i punktskrift.
- Hengende innrykk.

- Oppretter et hengende innrykk. Du kan velge verdiene 0, 1, 2, 3, 4 og 5.
- Fjerne blanke linjer - veksler.
  - Utelater blanke linjer og lager et innrykk på to tegn ved nye avsnitt. Standard = PÅ.
- Fjerne gjentatte mellomrom – veksler.
  - Erstatte doble (eller enda flere) mellomrom og tabulatorer i tekst med ett mellomrom i punkt. Standard = AV.
- Automatisk innrykk - veksler.
  - Denne funksjonen gjør at de påfølgende linjene i punktskrift skrives med innrykk fra gjeldende kolonne. Standard = AV.
- Brøker – veksler.
  - Gjør at brøker i tekst blir konvertert til brøker i punkt der nevneren blir merket. Et skilletegn blir satt inn dersom brøken etterfølges av punktum, komma el. Standard = AV.
- Store bokstaver – veksler.
  - Blir brukt for tekst med bare store bokstaver. Fjerner doble tegn for stor bokstav før ord med bare store bokstaver. Standard = AV.
- Orddeling – veksler.
  - Aktiverer orddeling på slutten av en linje, altså vil bindestrek skrives. Standard = AV.
- Lister PÅ.
  - Slår bruk av tabeller og kolonner PÅ.
- Lister AV.
  - Slår bruk av tabeller og kolonner AV.
- Tabell med to kolonner med samme bredde.
  - Oppretter en tabell med to like brede kolonner, hver på halvparten av sidebredden.
- Lagre innstillinger for konvertering fremover.
  - Lagrer alle innstillinger for konvertering fremover.
- Gjenopprette innstillinger for konvertering fremover.
  - Gjenoppretter tidligere lagrede innstillinger for konvertering fremover.
- Gjenopprette standardinnstillinger for konvertering fremover.
  - Gjenoppretter standardinnstillinger for konvertering fremover. Dersom du mistenker at en innstilling for konvertering fremover gjør at MB Tutor ikke fungerer slik du vil, er dette raskeste måte å gå tilbake til normalen.

Konvertering bakover.

Dersom vi vil ha ut en utskrift i sortskrift, må vi bruke konvertering bakover, altså konvertering fra punkt til tekst. Dette kan også benyttes dersom man vil overføre en fil i punktskrift til f.eks. en mobiltelefon og filen skal være fullt lesbar for seende.

- Gradering for konvertering bakover.
  - Her kan du velge mellom gradering 1 og 2. Standard = 2.
- Automatisk innrykk - veksler.
  - Denne funksjonen gjør at de påfølgende linjene i tekst skrives med innrykk fra gjeldende kolonne. Standard = AV.
- Sentrert tekst – veksler.

- Dette vil føre til at teksten midtstilles. Standard = AV.
- Samsvarende modus.
  - Spesielt nyttig dersom du vil benytte kolonner og tabeller i punktskrift. Når dette står PÅ, vil hver nye linje i punktskrift lage en ny linje i tekst.
- Justert tekst - veksler.
  - Dette fører til at teksten justeres både ved venstre og høyre marg. Standard = AV.
- Høyrejustert tekst - veksler.
  - Dette fører til at teksten blir høyrejustert. Når denne er AV, vil teksten venstrejusteres. Høyrejustering har prioritet foran justert tekst. Linjelengde og tabulatorposisjoner kan ikke endres så lenge høyrejustering er PÅ, og tabulatorer vil omgjøres til enkle mellomrom. Standard = AV.
- Kun store bokstaver – veksler.
  - Når denne står PÅ låses teksten til store bokstaver. Normalt ekko for inntasting brukes igjen når denne slås AV. Standard = AV.
- Brøker – veksler.
  - Gjør at brøker i punkt blir konvertert til brøker i tekst der teller og nevner skilles med en skråstrek. For at dette skal fungere må matematisk skilletegn PUNKT6 benyttes etter brøken og påfølgende punktsetting. Standard = AV.
- Samsvarende modus - veksler.
  - Når denne står PÅ, vil hver nye linje i punktskrift lage en ny linje i tekst, og dette kan gjøre at linjene på utskrifter stykkes opp unødvendig. Standard = AV.
- Fjerne gjentatte mellomrom – veksler.
  - Erstatte doble (eller enda flere) mellomrom og tabulatorer i punktskriften med ett mellomrom i tekst. Standard = AV.
- Lagre innstillinger for konvertering bakover.
  - Lagrer alle innstillinger for konvertering bakover.
- Gjenopprette innstillinger for konvertering bakover.
  - Gjenoppretter tidligere lagrede innstillinger for konvertering bakover.
- Gjenopprette standardinnstillinger for konvertering bakover.
  - Gjenoppretter standardinnstillinger for konvertering bakover. Dersom du mistenker at en innstilling for konvertering bakover gjør at MB Tutor ikke fungerer slik du vil, ser dette raskeste måte å gå tilbake til normalen.

Felles for konvertering i begge retninger.

Noen innstillinger har innvirkning på både konvertering frem- og bakover.

- UEB-modus – veksler.
  - Bruk av punktkoder som i UEB eller Unified English Braille. UEB er en engelsk punktkode som er utviklet for å gi en entydig presentasjon av begreper i engelskspråklig litterært og teknisk materiale.

Opplesning.

Fra dette meny punkt kan du bestemme hvordan MB Tutors opplesning foregår etter hvert som du skriver på den, bruker Meny en eller redigerer filer. Opplesningen på MB Tutor kan foregå enten ved hjelp av innspilte meldinger eller talesyntese. I dette meny punkt finner du flere punkter til å endre opplesningen. Dersom du benytter talesyntese, vil alt du taster inn kunne leses opp i form av bokstaver, ord, linjer og setninger, dette kalles for «Ekko». Fra denne delen av Meny en kan du endre måten MB Tutor leser opp det du taster inn og hva som ellers leses opp.

- Innstillinger for ekkoet:
  - o Ekko bokstav.
    - Hver bokstav og hvert tegn du taster inn vil leses opp. Dette fungerer både med innspilte meldinger og talesyntese. Standard = PÅ.
  - o Ekko ord.
    - Ordene du taster inn vil leses opp når du trykker på MELLOMROM, taster inn skilletegn eller trykker på ENTER. Fungerer kun for talesyntese. Standard = PÅ.
  - o Ekko linje.
    - Hele linjen du har tastet inn blir lest opp når du trykker på ENTER eller maskinen automatisk bestemmer at den må skifte linje. Fungerer kun for talesyntese. Standard = AV.
  - o Ekko setning.
    - MB Tutor vil lese opp hele setninger når du taster inn et skilletegn som punktum, komma, utropstegn, spørsmålstegn etc. Fungerer kun for talesyntese. Standard = AV.
- Talesyntese.
  - o Dersom du ønsker å benytte en høykvalitets talesyntese som ikke bare kan lese opp bokstaver og tegn men også ord og hele setninger, må du sette dette meny punktet PÅ. Det står PÅ som standard, men talesyntesen er ikke klar til bruk før et minutt etter at MB Tutor blir slått PÅ, den trenger nemlig så lang tid for å starte.
- Innspilte meldinger.
  - o Dette valget er godt tilpasset Meny en samt status- og feilmeldinger som MB Tutor trenger å meddele. Denne type opplesning er klar så fort du slår på maskinen, inntil talesyntesen er startet vil den til og med lese opp bokstaver etc. selv om dette meny punktet er slått AV.
- Ingen opplesning.
  - o Ingenting vil bli lest opp, hverken bokstaver eller status- og feilmeldinger.
- Opplesning kun av meldinger.
  - o Her vil MB Tutor kun lese opp status- og feilmeldinger.
- Opplesning alle taster.
  - o Her vil MB Tutor lese opp både bokstaver og status og feilmeldinger dersom innspilt opplesning er aktiv, og i tillegg kunne lese opp ord og setninger dersom talesyntesen er aktiv.

Tastatur.

- Én-hånds modus.
  - o Denne modusen kan startes dersom brukeren ikke klarer å benytte MB Tutor på vanlig måte. Én-hånds modus er omtalt tidligere i håndboken.

Trykking.

- Slå trykking AV/ PÅ - veksler.
  - o Herfra kan du slå trykking AV eller PÅ. Standard = PÅ.
- WordWrap – veksler.
  - o Når WordWrap er PÅ, vil MB Tutor ikke trykke bokstavene etter hvert som de tastes inn, men lagre dem i en buffer slik at trykking skjer først når du trykker på MELLOMROM. Dersom et ord ikke får plass på gjeldende linje, blir det flyttet til en ny. Standard = AV.
- Mate ut arket.
  - o Fra dette menypunktet mates arket ut av maskinen.
- Grafikk-modus – veksler.
  - o I grafikk-modus vil avstanden mellom punktene bli redusert slik at du mer får følelse av linjer enn punkter når du kjenner på arket. Kreative brukere vil finne mange anvendelsesområder for denne funksjonen. Standard = AV.
- Trykking med MultiStrike.
  - o MultiStrike benyttes for trykking på tykt papir eller plastetiketter. Herfra bestemmer du hvor mange ganger hvert punkt skal trykkes, velg fra 1 til 4. Standard = 1.
- Signal for linjeslutt – veksler.
  - o Signal for høyre marg, plinger 5 posisjoner før marginen nås. Standard = PÅ.
- Signal for sideslutt.
  - o Signal for sideslutt, plinger «n» linjer før arkets siste linje.

Kalender.

Fra dette menypunktet kobler maskinen seg til Google Calendar på nettet og du kan der sette opp hendelser eller avtaler. Legg merke til at før bruk av denne kalenderen må Tutor være tilkoblet internett via et WiFi-nettverk.

Sørg for at du har en egen Google-konto før du prøver å åpne kalenderen, du må også logge inn med brukernavn og passord for å bruke kalenderen.

Spill.

Fra dette menypunktet vil alle spill som finnes på din MB Tutor vises. I skrivende stund leveres MB Tutor med de to følgende spillene, men du vil senere kunne laste ned flere spill.

- Taste-mester: Spillet er egnet for å forbedre inntastings-hastigheten hos både nybegynnere og erfarne punktbrukere.
- Ord-stafett: Spillet går ut på å komme på og taste inn ord som begynner på samme bokstav som siste bokstav i ordet forrige spiller tastet inn.

For videre forklaring viser vi til kapittelet «Spill» lenger bak i håndboken.

Punktskrift.

Fra dette meny punkt vises en liste med de tilgjengelige punktskrift-tabellene som kan brukes på Tutor. Bla i tabellene med NED eller OPP og trykk på OK for å velge.

System.

Fra dette meny punkt finner du viktige styringer av MB Tutor, f.eks. å slå maskinen AV og innstillinger for nettverkstilkobling.

- Slå AV MB Tutor.
  - o Dette meny punkt vil slå MB Tutor helt av. Selve prosessen med å slå den av vil pågå i nesten et minutt, og diverse lydsignaler vil høres underveis. En annen måte for å slå MB Tutor AV, er å holde AV/ PÅ-knappen inne til meldingen «Ha det bra!» leses opp.
- Trykke versjons-info.
  - o Herfra startes trykking av viktig informasjon om MB Tutor slikt som serienummer, modell-type og minnestørrelse.
- Fjernstyring.
  - o Herfra bestemmer du om fjernstyring av MB Tutor skal tillates. Blir implementert senere.
- WiFi-innstillinger.
  - o Herfra legger du inn opplysninger om nettverket MB Tutor skal tilkobles slikt som nettverksnavn og passord.
- Lagre nåværende innstillinger.
  - o Herfra lagres alle innstillinger som er gjort på maskinen i det interne minnet.
- Gjenopprette lagrede innstillinger.
  - o Gjenoppretter innstillinger som du tidligere har lagret i det interne minnet.
- Utviklere.
  - o Dette meny punkt er forbeholdt utviklere. Ukyndig bruk av denne menyen kan forårsake skade på maskinen.
- Oppdatere enheten.
  - o Dersom du har fått fatt i oppdateringsfiler for MB Tutor og lagt disse på et USB-minne, kan du sette USB-minnet inn i den øvre USB-sokkelen på høyre sidedeksel og bruke dette meny punkt. Noen oppdateringer kan gjøres fra internett uten at du må bruke et USB-minne. MB Tutor vil bli oppdatert og startet på nytt. Oppdateringen kan omfatte en eller flere deler av maskinen slik som audio-enheten og displayet, og kan ta flere minutter. For videre forklaring henviser vi til kapittelet «Oppdatering av MB Tutor» lenger bak i håndboken.
- Oppdatere avansert modul.
  - o Dersom du har fått fatt i oppdateringsfiler for MB Tutors avanserte modul og lagt disse på et USB-minne, kan du sette USB-minnet inn i den øvre USB-sokkelen på høyre sidedeksel og bruke dette meny punkt. Du får spørsmål om du vil bruke internett til å oppdatere Tutors avanserte funksjoner, for å bruke denne muligheten må maskinen være tilkoblet internett via et WiFi-

nettverk. For videre forklaring henviser vi til kapittelet «Oppdatering av MB Tutor» lenger bak i håndboken.

- Info om enheten.
  - Herfra får du vist og opplest info om hvilke versjoner din Tutor har installert.

Spill.

Et par spill er allerede lagt inn på MB Tutor når du mottar den. Begge disse spillene har fokus på opplæring i punktskrift.

Taste-mester.

Dette spillet kan brukes på fire måter. Spillet er egnet for å forbedre inntastings-hastigheten hos både nybegynnere og erfarne punktbrukere. Måten du spiller dette spillet endres fra innstillinger. Du har følgende valg for bruksmåte: Utforsker, Opplæring, Bokstavkonkurransse og Ordkonkurransse.

Når spillet startes vil en opplest melding forklare hva du skal gjøre. Denne meldingen blir overflødig når du har hørt den et par ganger, fra innstillingene for spillet kan du da slå AV opplæring av meldingen.

Utforsker.

Dersom du ikke er vant til MB Tutors tastatur, anbefaler vi at du starter med Utforsker. Denne spillemåten er laget for å bli kjent med tastene og hva de gjør. Når du trykker på en av tastene, vil en forklaring på bruk av samme tast leses opp. Prøv å trykke på de åtte punkttastene og andre funksjonstaster. Når du er trygg på tastene, kan du dobbelt-trykke på en av tastene for å avslutte Utforsker.

Opplæring.

I denne bruksmåten er fokuset på øvelse i punktskrift. Du får i oppgave å trykke på bestemte punkttaster eller punkttastene som utgjør en bokstav. Dersom du taster inn feil, blir det du har tastet inn lest opp sammen med en gjentakelse av oppgaven. Dersom du gjør feil tre ganger på rad, får du en ny oppgave.

Bokstavkonkurransse.

I denne bruksmåten blir tasteegenskapene dine testet. Du får oppgave å trykke på punkttastene i en bestemt bokstav. Dersom du gjør feil, vil spillet bare fortsette. Ingen melding om hvilke taster du trykket på blir lest opp.

Ordkonkurransse.

Denne bruksmåten sørger for at du får trent på inntasting. Her får du i oppgave å skrive ord med bokstaver fra en bestemt bokstavgruppe.

Begrepet bokstavgruppe er basert på det faktum at de første 10 bokstavene i alfabetet, nemlig «a» til «j», benytter de fire øvre punktene i punktcellen. De neste 10 bokstavene, nemlig «k» til «t», benytter i tillegg punkt 3. Det finnes 3 slike bokstavgrupper og dertil kommer tegnsetting. Hvilken bokstavgruppe du ønsker å bruke, bestemmes fra innstillinger.

Mens et spill pågår, kan du trykke på TAB for å få lest opp hva du har tastet inn så langt. Dersom du ikke husker hva oppgaven var, kan du trykke på MELLOMROM for å få opplest oppgaven på nytt. Dersom du gjør en feil, kan du trykke på TILBAKE for

å slette siste tegnet som ble tastet inn. Du har lov å benytte TILBAKE én gang i hvert spill.

Ord-stafett.

Dette spillet er en morsom måte å spille mot MB Tutor eller andre personer. Spillet går ut på å komme på og taste inn ord som begynner på samme bokstav som siste bokstav i ordet forrige spiller tastet inn. MB Tutor kan sammen med mange andre være en slik spiller, og hvert ord som tastes inn blir kontrollert. Hvis ordet er korrekt får du poeng ut fra hvor langt ordet ditt er. Dersom ordet ble skrevet feil, får du fratrukk. Spillet varer i flere runder, og spilleren med mest poeng vinner.

Dersom du ikke hørte opplesningen av det siste ordet, kan du få det repetert ved å trykke MELLOMROM.

Lykke til!

MB Tutors avanserte funksjoner.

Funksjonene på MB Tutor styres ved å bruke Menyen, denne startes med et kort trykk på OK, eller ved å taste inn kommandoer, dette startes med et langt trykk på OK. I dette kapitlet forklares bruk av Menyen og samsvarende kommandoer. Menypunktene vises i tabellenes første kolonne, og kommandoene i andre. Du oppdager fort at for enkelte kommandoer finnes det ikke samsvarende menypunkter.

Punktskrift med opplesning.

MB Tutor gir mange fordeler for punktskriftelevne og sørger samtidig for relativt stor fleksibilitet slik at individuelle behov ivaretas. Det er likevel viktig å huske at opplesningen kun er ment som en støttefunksjon slik at det gis umiddelbar feedback på hva som tastes inn for å utvikle elevenes ferdigheter i å skrive og lese punktskrift. På denne måten bør det å høre på hva som leses opp ikke være et alternativ til å lese med fingrene. Opplesningen er der for å bedre utviklingen av taktile leseferdigheter og er ikke en erstatning for dem.

Det er viktig å være klar over de forskjellige innstillingene for opplesningen for på best mulig måte å møte elevenes individuelle behov og ønsker til hva som leses opp. Opplesningen kan bedre elevenes evner til å arbeide på egen hånd ved at umiddelbar feedback gjør dem mer bevisste om hva som skjer på punktskriftmaskinen. Opplesningen kan også styrke elevenes selvtillit og forbedre deres ferdigheter på punktskrift. Bruk av opplesning i tidlig opplæring i punktskrift vil også være et bidrag til elevenes utvikling av ferdigheter som kan være nyttige i forbindelse med mange teknologityper som de senere vil komme bort i.

Likevel vil bunnlinjen være at MB Tutor er en punktskriftmaskin. Den er produsert for å bidra i utviklingen av ferdigheter i skriving og lesing av punktskrift, og i så måte er opplesningen kun et bidrag.

Styring av opplesningen.

Innstillinger for opplesningen kan enten styres fra menypunktet «Opplesning» eller med kommandoer. Det finnes mange valgmuligheter for bruk av opplesning som hjelpemiddel ved opplæring i punktskrift.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
Opplesning/ Talesyntese	SPK S	Slå på bruk av talesyntese. Muliggjør opplesning med ubegrenset vokabular.
Opplesning/ Innspilte meldinger	SPK R	Slår på bruk av opplesning med innspilte meldinger og bokstaver.
Opplesning/ Opplesning alle taster	SPK A	Opplesning på alle taster, funksjoner og kommandoer. Med opplesning for hvert eneste tastetrykk, vil maskinen gi feedback hele veien. Etter hvert som mindre feedback er ønskelig kan følgende innstillinger benyttes:
Opplesning/ Kun meldinger	SPK C	Opplesning kun for feil- og statusmeldinger.
Opplesning/ Kun punktaster	SPK D	Opplesning kun for punktastene altså ikke for funksjonstastene.
Opplesning/ Ingen opplesning	SPK N	Ingen opplesning. Maskinen leser ikke opp noenting.

Trykking av punktskrift.

Formatering av punktskriften.

Muligheten til å styre utseendet på punktskriftdokumenter er en av fordelene med en elektronisk punktskriftmaskin. Bare tenk på hvor vanskelig det er å lage et dokument med 12 bokstavers overskrift midt på arket når du ikke har hjelp fra elektronikken. Først må du telle antall tegn pr. linje, så trekke fra 12 (antall tegn i overskriften), og til slutt dele på to, svaret du fikk er antall mellomrom du må skrive fra begynnelsen av linjen slik at overskriften blir sentrert. Det lar seg fint gjøre men var kanskje litt forvirrende? Følgende kommandoer for formatering av et dokument slik at det blir pent og interessant er derfor tilgjengelige:

Menypunkt	Kommando	Forklaring
<i>Posisjonering av punktskriften</i>		
Format/ Sentrert trykk	CE	Sentrert punktskrift. Trykking skjer når man trykker på ENTER. Standard = AV. Veksler
Format/ Høyrejustert trykk	RA	Høyrejustert punktskrift. Punktskriften vil bli trykket med rett høyrekant. Standard = AV. Veksler.
<i>Marger</i>		
Sideoppsett/ Gjenopprette venstre marg	LM	Stille venstre marg til kolonne 0.
Sideoppsett/ Stille venstre marg til hodets posisjon	LMH	Stille venstre marg til skrivehodets posisjon.
Sideoppsett/ Stille venstre marg	LM n	Stille venstre marg til kolonne «n».

Sideoppsett/ Gjenopprette høyre marg	RM	Stille høyre marg til kolonne 0.
Sideoppsett/ Stille høyre marg til hodets posisjon	RMH	Stille høyre marg til skrivehodets posisjon.
Sideoppsett/ Stille høyre marg	RM n	Stille høyre marg til kolonne «n».
Sideoppsett/ Stille toppmargen	TM n	Stille toppmargen til «n» linjer.
Sideoppsett/ Stille bunnmargen	BM n	Stille bunnmargen til «n» linjer før nederste linje.
Tabulator-innstillinger		
	TSH	Setter tabulator-posisjon ved hodets posisjon
	TC	Sletter all tabulator-posisjoner.
Linjeavstand		
	LS n[m]	Still linjeavstanden. Standard = 1. Dersom du ønsker linjeavstand, vil kommandoen bli LS 1,5.

Trykking av punktsskrift.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
Trykking/ Slå trykking AV/ PÅ	EM	Slår trykking AV eller PÅ. Standard er PÅ. Veksler.
	MAN	Velger mellom manuelt eller automatisk linjeskift. Når manuelt linjeskift er PÅ, må man trykke på ENTER (dvs. linjeskift) ved slutten av hver linje, mens linjeskift gjøres automatisk når manuelt linjeskift er AV. Standard = AV. Veksler.
Trykking/ Multi- strike	MS [n]	Slår MultiStrike PÅ med «n» slag pr. punkt. Brukes for trykking på kort og plasketiketter. n = 1-4. Standard = 1.
Trykking/ Mate ut arket	NP	Mater ut arket.
	PN [n]	Starter sidenummerering med sidetall «n». Når du setter inn et nytt ark i MB Tutor, vil sidetallet skrives i øvre, høyre hjørne på arket.
Trykking/ Signal for linjeslutt	PBELL [n]	Stiller varsling for bunnen av siden til «n» linjer før siste linje. Standard = 2.
Trykking/ Signal for sideslutt	RMBELL [n]	Varsling for slutten av linjen 5 kolonner før høyre marg. Standard = PÅ. Veksler.
Trykking/ Trykke kommandoer	SHOW	Trykke kommandoen slik den ble tastet inn. Kan være nyttig ved mistanke om feil inntasting. Standard = AV. Veksler.
Trykking/ WordWrap	WW	Slår WordWrap AV eller PÅ. Gjør at trykking utføres når man trykker på ENTER. Dersom et ord ikke får plass på gjeldende linje, flyttes det til neste. Standard = AV. Veksler.
	COR	Korrigerings-modus. På prøver ønsker noen lærere å slå av muligheten til å gjøre rettelser.

Opprette punktskrift-filer i minnet.

De følgende kommandoene for formatering gjelder gjeldende minneområde, enten eksternt på et USB-minne eller internt i det innebygde minnet. I disse kommandoene betyr [filnavn] navnet du har gitt filen, dette kan være opptil 16 bokstaver langt.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
Fil/ Opprette en ny fil.	BEGIN [filnavn]	Åpner en fil med navn «filnavn».
Fil/ Åpne eksisterende fil.	APPEND [filnavn]	Åpne filen «filnavn» for å endre eller fortsette på den.
Fil/ Lukke gjeldende fil.	END	Lukker en åpen fil.
	DIR	Trykker en oversikt for alle filene du har lagret i minnet.
	RENAME filnavn filnavn2	Endre navn for «filnavn» til «filnavn2»
Fil/ Trykke	PR [filnavn]	Trykke filen med navn «filnavn».
	MPR y [filnavn]	Trykke antallet «y» kopier av filen med navn «filnavn».
Fil/ Åpne i Editor.		Åpner en fil i Editor. Videre forklaring finner du i kapittelet «Editor».
Fil/ Velge minneområde		Fra dette menypunktet kan du velge hvilket minneområde du vil bruke, enten internt minne eller et USB-minne.

Diverse kommandoer.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
System/ Slå av MB Tutor		Slår MB Tutor AV.
System/ Trykke versjons-info	VER	Trykker grunnleggende info om din MB Tutor, slikt som serienummer, modell, minne etc.
System/ WiFi-innstillinger		Valg av WiFi-nettverk og inntasting av passord.
System/ Lagre gjeldende innstillinger	SAVE	Lagrer alle gjeldende innstillinger. Brukes til å lagre dine favoritt-innstillinger.
System/ Gjenopprette de lagrede innstillingene.		Henter tilbake tidligere lagrede innstillinger.
System/ Gjenopprette alle standard-innstillinger	STD	Gjenoppretter MB Tutors standardinnstillinger.

System/ Oppdatere enheten.		Oppdatering av enheten fra en USB-minnepinne.
System/ Oppdatere avansert modul.		Oppdatere MB Tutors avanserte funksjoner – enten fra en USB-minnepinne eller via internett.
	ALT n	Gjør at din MB Tutor vil akseptere ASCII-verdier høyere enn 128, «n» kan være hvilken som helst ASCII-verdi.

Konvertere punktskrift.

MB Tutor har innebygde funksjoner for å konvertere punktskrift til sortskrift eller omvendt, og dette omtales på følgende måter:

- Konvertering bakover: Å konvertere fra sortskrift eller tekst til punktskrift, mao. det du skriver på MB Tutor blir vist i tekst f.eks. på en vanlig skriver.
- Konvertering fremover: Å konvertere fra punktskrift til sortskrift, f.eks. når du kobler til et PC-tastatur til MB Tutor og bruker det for å trykke korrekt punktskrift.
- Punktkoder: Punktkodene som er installert på din MB Tutor er korrekte for landet du bor i. Likevel kan det være at MB Tutor også har installert punktkodene for andre språk.

Unntak fra punkt-reglene.

Når du bruker konvertering bakover eller fremover på Mountbatten, har du muligheten til å lage din egen tabell med unntak fra vanlige punkt-regler, dette kan kun gjøres med hjelp av kommandoer. Denne funksjonen kan du for eksempel bruke i forbindelse med forkortelser av ord, f.eks. erstatte «mm» med «millimeter».

Tabellen med unntak kan ha inntil 128 oppføringer, og er aktiv for både konvertering fremover og bakover. Følgende kommandoer gjelder:

Meny-punkt	Kommando	Forklaring
	ETA tekst punkt posisjon	Legger til en oppføring i unntakstabellen der «tekst»= opprinnelig tekst, «punkt»= ønsket punktskrift og «posisjon»= når endringen skal tillates. «Posisjon» kan inneholde en eller flere av følgende verdier: «b» - tillatt i begynnelsen av et ord. «m» – tillatt midt inne i et ord. «e» – tillatt på slutten av et ord. «a» – tillatt hvor som helst. «s» – bare tillatt når den står alene (unntatt ved punktum, komma etc.).
	ETC	Sletter unntakstabellen.
	ETD tekst	Sletter oppføringen «tekst» fra unntakstabellen.
	ETU	Aktiverer unntakstabellen. Standardverdi= AV. Veksler.

Eksempel på en ny oppføring i unntakstabellen.

Hvis du ønsker å opprette en oppføring i unntakstabellen som erstatter «millimeter» i tekst med «mm» i punktskrift, men kun når «millimeter» står som eget ord, taster du inn følgende:

eta millimeter mm s

Braille Exception Table - Patterns Series. Kapittelet er ikke oversatt.

For users in English Speaking Countries there is a feature for the MB where contractions are organised into 15 groups in accordance with the Braille Patterns series developed by the American Printing House for the Blind, in Kentucky USA. These groupings represent an ordered introduction of Grade 2 Braille for reading and writing instruction.

With your MB set to Grade 1 translation (Command FGR 1), a particular group of Grade 2 contractions can be introduced sequentially. This means that the introduction of contractions can be matched to the students individual abilities and needs.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
	PATTERNS n	Use Patterns level n (1-15). The PATTERNS command only works when the translation is set to Grade 1.

A description of each group follows, and the full detailed listing of each group is included in Appendix C.

Patterns - Grade 2 Braille Ordered for Reading and Writing Instruction

1. Alphabet and Letter Words

Upper Cell Contractions

2. Whole or Part Words
3. Simulated Letter Words
4. Part Word Signs

Lower Cell Contractions

5. Simulated Letter Words
6. Whole Words
7. Middle Part Word Signs
8. Beginning Part Word Signs

Multi-cell Contractions

9. Dot 5 Whole & Part Words
10. Dot 4,5,6, Words
11. Dot 4,5, Words
12. Dot 4-6 Final Letter Contractions
13. Dot 5-6 Final Letter Contractions
14. Dot 6 Final Letter Contractions
15. Short Form Words

Once all groups of contractions have been introduced, then you can turn full Grade 2 translation on.

Konvertering fremover – fra tekst til punktskrift.

Å konvertere fremover betyr at du sender tekst til din Mountbatten, og at den konverterer teksten til punktskrift og enten skriver den ut eller lagrer den som en fil i minnet. Teksten kan komme fra et PC-tastatur, en mobiltelefon eller en datamaskin.

Den vanligste måten å bruke konvertering fremover, er ved å bruke et PC-tastatur. Alle som behersker et slikt tastatur kan dermed produsere punktskrift, noe som kan være svært nyttig i opplæringsøyemed. Dette kan også brukes til å skrive beskjeder i punkt, og i tillegg er det en enkel måte å skrive bursdagskort og lignende i punktskrift.

Bruk av PC-tastatur.

Hvis du har koblet til et PC-tastatur, vil du fort merke at det du skriver på dette tastaturet skrives ut med en gang og at punktskriften ikke blir korrekt med tanke på tall samt små og store bokstaver. Dersom du vil at punktskriften presenteres korrekt, må du benytte konvertering fremover. Gå da frem på følgende måte:

- Koble til PC-tastaturet i USB-kontakten på MB Tutors høyre sidedeksel.
- Kommandoen {fe} må nå registreres. Dersom du skriver på Mountbattens tastatur, trykker du KOMMANDO-fe-ENTER, «f» er her punktene 1-2-4, mens «e» er punktene 1-5. Dersom du skriver på PC-tastaturet, trykker du ESC-f-e-END.

MB Tutor vil nå trykke det du taster inn på PC-tastaturet etter hver 80. bokstav eller tegn. Dersom du vil at MB Tutor skal trykke før du har tastet inn alle disse 80 tegnene, trykker du to ganger på ENTER.

Mange av tastene på PC-tastaturet har samme funksjon som dem du finner på Mountbattens tastatur, slik at du fint kan bruke PC-tastaturet til å skrive inn kommandoer. Selv om Mountbattens KOMMANDO-tast ikke er slått PÅ, kan man skrive inn kommandoer fra PC-tastaturet. Tabellen nedenfor viser sammenhengen mellom de to tastaturene:

Taster på PC-tastaturet	Taster på Mountbatten-tastaturet
Windows-tasten	KOMMANDO
Enter	ENTER
Pil Nedover	NED
Pil Oppover	OPP
Pil Venstre	VENSTRE
Pil Høyre	HØYRE
Mellomrom	MELLOMROM
Backspace	TILBAKE

Følgende tabell viser en kommandooversikt for konvertering fremover:

Menypunkt	Kommando	Forklaring
Konvertering fremover/ Konvertere fremover og trykke	FE	Konverterer fremover og trykker. Veksler.
Konvertering fremover/ Enkel konvertering fremover	FB	Setter maskinen i «Enkel konvertering fremover» og slår på «Gradering 1». Standard AV. Veksler.
	FM filnavn	Konverterer fremover og lagrer filen som «filnavn» i minnet. Slår trykking AV.
	FM Append filnavn	Konverterer fremover og legger til tekst på slutten av filen «filnavn» i minnet.
	FM END	Lukker filen og slår konvertering fremover AV. Og slår skrijving på igjen.
<i>Endre gradering eller kode for punktskrift.</i>		
Konvertering fremover/ Stille gradering	FGR gradering	Endrer gradering for konvertering. Brukes ikke i Norge. Gradering kan være enten 1 eller 2. Standard = 2.
	FLN språk	Endrer punkttabellen som benyttes til «språk».
	FFC språk	Konvertering av utenlandske tegn. Med denne kommandoen kan du sette inn et utenlandsk tegn. (De fleste land har sine spesielle tegn, for norsk vil dette gjelde Æ, Ø og Å). For «språk» kan man her velge mellom: OZ= Australia, ITL= Italia, DAN= Danmark, NOR= Norge, UK= Storbritannia, SP= Spania, FR= Frankrike, SWE= Svensk, GER= Tyskland, USA= USA, GRK= Hellas, DUT= Nederland, FIN= Finland og POR= Portugal.
<i>Formatering av punktskriften.</i>		
Konvertering fremover/ Samsvarende modus	FLIT	Dette blir brukt når du vil lage kolonner og tabeller i punktskrift. Når du aktiverer funksjonen, vil du få en ny linje i punkt hver gang du lager en ny linje i tekst. Standard = AV. Veksler.
Konvertering fremover/ Hengende innrykk	FLIT n	Lager et automatisk innrykk der «n» er antall blanke tegn før skriften starter. «n» kan være 0, 1, 2, 3, 4 eller 5.
Konvertering fremover/ Fjerne blanke linjer	FLIT s	Utelater blanke linjer og lager et innrykk på to tegn ved nye avsnitt. Standard er PÅ. Veksler.
<i>Kursivskrift.</i>		
	FIT	Slår på kursivskrift. Standard = AV. Veksler.
<i>Bindestrek</i>		

Konvertering fremover/ Orddeling	FHYP	Aktiverer orddeling på slutten av en linje. Standard = AV. Veksler.
<i>Automatisk innrykk.</i>		
Konvertering fremover/ Automatisk innrykk	FIN	Denne funksjonen gjør at de påfølgende linjene i punktskrift skrives med innrykk fra gjeldende kolonne. Standard = AV. Veksler.
<i>Fjerne påfølgende mellomrom.</i>		
Konvertering fremover/ Fjerne påfølgende mellomrom	FSH	Erstatter doble (eller enda flere) mellomrom og tabulatorer i tekst med ett mellomrom i punkt. Standard = AV. Veksler.
<i>Brøker</i>		
Konvertering fremover/ Brøker	FFR	Gjør at brøker i tekst blir konvertert til brøker i punkt der nevneren blir merket. Et matematisk skilletegn blir satt inn dersom brøken etterfølges av punktum, komma el. Standard = AV. Veksler.
<i>Store bokstaver.</i>		
Konvertering fremover/ Store bokstaver	FCL	Bli brukt for tekst med bare store bokstaver. I punktskrift fjernes doble tegn for stor bokstav før ord med bare store bokstaver. Standard = AV. Veksler.
<i>Ny side.</i>		
Trykking/ Mate ut papiret	NP	Mater ut arket.
<i>Nytt avsnitt.</i>		
	FPA	Starter et nytt avsnitt i punktskrift. Brukes til å merke et nytt avsnitt som tilfeldigvis starter på toppen av en side.

Lister og tabeller.

De følgende kommandoene forenkler opprettelsen av lister og tabeller, f.eks. ordlister og innholdslist. Kommandoene oppretter 2 eller 3 kolonner med enten standardbredder eller bredder som du velger selv. Kolonnebredden uttrykkes i prosentall.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
Konvertering fremover/ Lister PÅ Konvertering fremover/ Lister AV	FLIST	Enel opprettelse av lister og tabeller. Oppretter kolonner med standard med bredde 40%, 40% og 20 % av en hel linje, Husk at bredden på arket du bruker vil avgjøre bredden på kolonnene. Dersom du bruker et ark med plass til 40 tegn på linjen, vil kolonnene bli 16, 16 og 8 tegn brede. Standard = AV. Veksler.
	FLIST n1 n2	Oppretter kolonner der du selv angir bredden på de 2 første kolonnene som en prosentandel av en hel linje. Dersom n1 og n2 til sammen blir 100%, får du 2 kolonner. Dersom n1 og n2 til sammen blir mindre enn 100%, får du 3 kolonner. Den 3. kolonnen kan likevel ikke være større enn 90% eller mindre enn 10%. Eksempelvis vil FLIST 20 80 gi deg 2 kolonner med 20% og 80%, FLIST 20 20 gi deg 3 kolonner med 20%, 20% og 60%. FLIST 3 6 vil ikke virke da den 3. kolonnen blir større enn 90%. flist 35 60 vil heller ikke virke da den 3. kolonnen blir mindre enn 10%.

Lagring og gjenoppretting av innstillinger for konvertering fremover.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
Konvertering fremover/ Lagre innstillinger for konvertering fremover	SAVE FT	Lagrer alle gjeldende innstillinger for konvertering fremover inkludert gradering, språk og trykking.
Konvertering fremover/ Gjenopprette innstillinger for konvertering fremover	STD FT	Gjenoppretter standard-innstillinger for konvertering fremover.
Konvertering fremover/ Gjenopprette innstillinger for konvertering fremover	RESTORE FT	Gjenoppretter de tidligere lagrede innstillingene for konvertering fremover.

Konvertering bakover – fra punktskrift til tekst.

Dersom vi samtidig vil ha en kopi eller utskrift i tekst av en punktskrift-fil, må vi bruke konvertering bakover, altså konvertering fra punkt til tekst. Utskriften vil sendes enten til en enhet som er tilknyttet via Bluetooth eller til en skriver tilkoblet en av MB Tutors USB-porter.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
<i>Slå konvertering bakover PÅ.</i>		
	BP	Konverterer bakover og sender teksten til USB-rinter-porten på venstre sidedeksel. Brukes når du har en printer tilkoblet denne porten. Standardverdi er AV. Veksler.
	BS1	Konverterer bakover og sender teksten til enhet som er tilkoblet via Bluetooth. Veksler.
<i>Ending av gradering for punktskrift.</i>		
Konvertering bakover/ Gradering for punktskrift	BGR [gradering]	Endrer gradering for konvertering. Brukes ikke i Norge. Gradering kan være enten 1 eller 2. Standard = 2.
	BFC [språk]	Konvertering av utenlandske tegn. Med denne kommandoen kan du sette inn et utenlandsk tegn eller tegn med akksent. For «språk» kan man her velge mellom: OZ= Australia, ITL= Italia, DAN= Danmark, NOR= Norge, UK= Storbritannia, SP= Spania, FR= Frankrike, SWE= Svensk, GER= Tyskland, USA= USA, GRK= Hellas, DUT= Nederland, FIN= Finland og POR= Portugal.
<i>Formatering av utskriften.</i>		
Konvertering bakover/ Automatisk innrykk - veksler	BIN	Denne funksjonen gjør at de påfølgende linjene i tekst skrives med innrykk fra gjeldende kolonne. Standard = AV. Veksler.
Konvertering bakover/ sentrert tekst - veksler	BCE	Dette vil føre til at teksten midtstilles. Standard = AV. Veksler.
Konvertering bakover/ Samsvarende modus - veksler	BLIT	Når denne står PÅ, vil hver nye linje i punktskrift lage en ny linje i tekst, og dette kan gjøre at linjene på utskrifter stykkes opp unødvendig. Standard = AV. Veksler.
	BSH	Erstatter doble (eller enda flere) mellomrom og tabulatorer i punktskriften med ett mellomrom i tekst. Standard = AV. Veksler.
<i>Marger, linjelengde, arkstørrelse.</i>		NB! Når marger og linjelenger stilles inn, vil det oppstå feil hvis antall brukbare kolonner er mindre enn 10.
	BLM [n]	Stiller venstre marg til «n» posisjoner fra ytterste, venstre kant av arket. «n» kan ikke være større enn 30. Standardverdi er 8.
	BRM [n]	Stiller høyre marg til «n» posisjoner fra ytterste høyre kant av arket. «n» kan ikke være større enn 30. Standardverdi = 8.
	BTM [n]	Stiller toppmargen til «n» linjer fra øverste kant av arket. Verdien av «n» må ikke overstige

		antall linjer totalt på formularet. Standardverdi = 3.
	BLL [n]	Stiller linjelengden inkludert marger til «n» tegn med 10 tegn pr. tomme. «n» kan ikke overstige 132. Standardverdi = 80.
	BFL [n]	Setter lengden av siden til «n» linjer, med 6 linjer pr. vertikal tomme. «n» kan maksimalt være 100. Standardverdi= 66.
	BPL [n]	Setter antall skrivbare linjer på arket til «n» linjer. Antall linjer kan ikke overstige formularlengden. Standardverdi= 60.
Konvertering bakover/ Store bokstaver - veksler	BCL	Når denne står PÅ låses teksten til store bokstaver. Normalt ekko for inntasting brukes igjen når denne slås AV. Standard = AV. Veksler.
Konvertering bakover/ Brøker - veksler	BFR	Gjør at brøker i punkt blir konvertert til brøker i tekst der teller og nevner skilles med en skråstrek. For at dette skal fungere må matematisk skilletegn PUNKT6 benyttes etter brøken og påfølgende punktsetting. Standard = AV. Veksler.
	BTBC	Sletter alle tabulatorposisjoner.
	BTBA [n]	Setter ny tabulatorposisjon i kolonne «n».
Konvertering bakover/ Linjeavstand	BLS [n]	
Konvertering bakover/ Justert tekst - veksler	BPJ	Dette fører til at teksten justeres både ved venstre og høyre marg. Standard = AV. Veksler.
Konvertering bakover/ Høyrejustert tekst	BRA	Dette fører til at teksten blir høyrejustert. Når denne er AV, vil teksten venstrejusteres. Høyrejustering har prioritet foran justert tekst. Linjelengde og tabulatorposisjoner kan ikke endres så lenge høyrejustering er PÅ, og tabulatorer vil omgjøres til enkle mellomrom. Standard = AV.
	BPN [n] [p]	Slår sidenummerering PÅ med «n» som første side. Sidetallet skrives i posisjon «p». Maksimal verdi for «n» er 1000. Aktuelle verdier for «p» er: TL= Venstre topp, TC= Midt på topp, TR= Høyre topp, BL= Venstre bunn, BC= Midt på bunn, BR= Høyre bunn, OFF= Sidenummerering AV, ON= Sidenummerering PÅ.
	BPNT [tekst]	«tekst» vil bli skrevet foran sidenummeret. Dersom du skriver «BPTN side», vil dette føre til at «side» skrives foran alle sidenummer, slik at sidene nummereres med «side1», «side2» etc. Maksimal lengde for «tekst» er 15 tegn, og

		«tekst» kan ikke inneholde punktum, komma etc.
--	--	--

Lagring og gjenoppretting av innstillinger for konvertering bakover.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
Konvertering bakover/ Lagre innstillinger for konvertering bakover	SAVE BT	Lagrer alle gjeldende innstillinger for konvertering fremover inkludert gradering, språk og trykking.
Konvertering bakover/ Gjenopprette innstillinger for konvertering bakover	STD BT	Gjenoppretter standard-innstillinger for konvertering fremover.
Konvertering bakover/ Gjenopprette innstillinger for konvertering bakover	RESTORE BT	Gjenoppretter de tidligere lagrede innstillingene for konvertering fremover.

Using the APH Patterns Series. Gjelder ikke i Norge – ikke oversatt.

For users in English-speaking countries, Braille contractions can be organised into 15 groups in accordance with the Braille Patterns curriculum developed by the American Printing House for the Blind, in Kentucky USA.

These groupings represent an ordered introduction of contracted or Grade 2 Braille for reading and writing instruction. Teachers can introduce contractions in small groups, matching their introduction to a student's individual abilities and needs. Students can even have fun by 'discovering' Braille contractions themselves.

For instance, if a teacher activates Patterns 1, Alphabet and Letter words, a student can Braille any letter, press the space key and listen to the synthesised speech answer.

b but
c can
d do
and so on.

Before using Patterns

Things to know and do

Patterns commands will automatically:

- change the Braille translation grade to Grade 1;
- turn synthesised speech on;
- be saved in memory.

Once you have selected Patterns to be turned on, those Patterns will be remembered unless you turn the actual Pattern or Patterns off, or reset the MB Tutor. Turning the Patterns Function off only deactivates the currently selected Patterns.

Any combination of Patterns can be used together; if you wish to select Patterns 1, 7 and 15 together, you can.

Menu item Command Description

Using a Single Pattern Group

The command to turn individual Patterns groups on is:

ptrn x on x is the number of the Patterns group you want to turn on.

The command to turn individual Patterns groups off is:

ptrn x off x is the number of the Patterns group you want to turn off.

You can also use

ptrn off to turn all Patterns off. Your MB Tutor will say "Patterns all off".

Using Multiple Pattern Groups

You can also use similar commands to activate multiple patterns on and off at the same time

ptrn x y z on x, y and z refer to the numbers of the groups you want to

turn on. You are not restricted to three groups; you can turn on up to 15 Patterns in one command. Each number should be separated by a space. After the last number, type a space and the word on. Any group number that you included in this command will now be turned on.

ptrn x y z off Use this command to turn off individual or multiple groups. Again, you are not restricted to three groups; you can turn off up to 15 Patterns in one command. Type a space between each of the numbers, and put a space between the last number and the word off at the end of the command.

More Patterns Options

ptrn Turn the Patterns function off or on.

If you have already turned on Patterns 1 and 2, when you enter the command ptrn your MB Tutor will say “Patterns off”, and the MB Tutor will produce uncontracted or Grade 1 Braille.

Entering ptrn again will give the response “Patterns 1 2 on”.

If no Patterns have been turned on, when you enter ptrn, your MB Tutor will say “Patterns not selected”.

Patterns Curriculum for Reading and Writing Instruction

These are the different groups available in the Patterns series. For the full Patterns Curriculum, including the content of each group, check the Reference Section.

1. Alphabet and Letter Words

Upper Cell Contractions

2. Whole or Part Words
3. Simulated Letter Words
4. Part Word Signs

Lower Cell Contractions

5. Simulated Letter Words
6. Whole Words
7. Middle Part Word Signs
8. Beginning Part Word Signs

Multi-cell Contractions

9. Dot 5 Whole & Part Words
10. Dot 4,5,6, Words
11. Dot 4,5, Words
12. Dot 4-6 Final Letter Contractions
13. Dot 5-6 Final Letter Contractions
14. Dot 6 Final Letter Contractions
15. Short Form Words

Editor.

Med Editor kan du opprette og redigere filer i MB Tutors minne, lagringen blir gjort i en egen buffer for Editor. Så fort du har åpnet Editor, kan du taste inn tekst, sette inn tekst og slette tekst. I tillegg er det selvfølgelig mulig å søke etter og erstatte tekst, kopiere tekst, flytte tekst og lime inn tekst etter eget ønske.

Komme i gang.

Oppstart av Editor.

EDIT (filnavn) der (filnavn) er enten navnet på en fil du har lagret i minnet eller navnet på en ny fil som du vil opprette. Hvis det er en ny fil, leses meldingen «Filen finnes ikke, oppretter ny fil» opp, etterfulgt av filnavnet. Dersom det ikke spesifiseres et filnavn, er Editor aktiv men filen har ikke noe navn. Når du siden avslutter Editor, blir du bedt om å taste inn et navn for filen.

Hvis det av en eller grunn skulle være ulagret tekst i minnet, vil meldingen «Editor har ulagret tekst, vær snill å slette eller lagre» leses opp. Du må da slette Editors buffer med bokstaven «c» eller lagre med bokstaven «s». Etter at dette er gjort kan du fortsette med en annen fil.

ENTER+Q Avslutte Editor

Meldingen «Lagre filen først?» varsler om ikke har lagret filen, ved å trykke på «Y» blir filen lagret med gitt filnavn før MB Tutor avslutter Editor og går tilbake til vanlig bruk. Ved å trykke på «N», forkastes endringene du har gjort før MB Tutor avslutter Editor og går tilbake til vanlig bruk.

Hjelp.

ENTER+H Meny for hjelp. Standard = AV. Veksler.

Meldingen «Åpner hjelpemenyen» leses opp. Ved å trykke på HØYRE eller VENSTRE kan du nå bla frem- eller bakover i punktene på hjelpemenyen.

Navigering i en fil.

Pil-kommandoer.

Navigering i en fil foregår vha. Pil-Kommandoer eller Editors egne hurtigkommandoer. Pil-kommandoene er beskrevet nedenfor og består i å holde MELLOMROM nede og samtidig trykke på én eller flere punkttaster.

- MELLOMROM+Punkt3: Flytter til forrige bokstav og leser den opp.
- MELLOMROM+Punkt2: Flytter til forrige ord og leser det opp.
- MELLOMROM+Punkt1: Flytter til forrige linje og leser den opp.
- MELLOMROM+Punkt1-3: Flytter markøren til begynnelsen på forrige side.
- MELLOMROM+Punkt1-2-3: Flytter markøren til begynnelsen av filen.

- MELLOMROM+Punkt3-6: Leser opp gjeldende bokstav. Trykk to ganger for å få lest opp fonetisk navn eller ekvivalent i punkt for forkortelser eller ikke-bokstaver.
- MELLOMROM+Punkt2-5: Leser opp gjeldende ord.
- MELLOMROM+Punkt1-4: Leser opp gjeldende linje.
- MELLOMROM+Punkt6: Flytter til neste bokstav og leser den opp.
- MELLOMROM+Punkt5: Flytter til neste ord og leser det opp.
- MELLOMROM+Punkt4: Flytter til neste linje og leser den opp.
- MELLOMROM+Punkt4-6: Flytter markøren til starten på neste side.
- MELLOMROM+Punkt4-5-6: Flytter markøren til slutten av filen.

Legg merke til at dersom du prøver å flytte forbi starten på filen eller slutten av filen, vil meldingen «Starten på filen» eller «Slutten på filen» leses opp for å varsle deg. Dersom MB Tutor holder på å lese opp en melding og du taster inn en ny kommando, vil den siste kommandoen overstyre den første. Markøren hopper automatisk til posisjonen for tekstinntasting når du taster inn nye bokstaver.

Editors hurtigkommandoer.

Nedenfor følger ytterligere oversikt for flere av hurtigkommandoene du kan bruke i Editor:

- MELLOMROM+T: Tabulator. Setter inn tabulatortegn på markørposisjonen.
- MELLOMROM+P: HARD PAGE BREAKE. Setter inn sideskift ved markørposisjonen.
- ENTER+I: INSERT/OVERWRITE. Veksler mellom innsettings- eller overskrivingsmodus. Standard = Innsetting. Veksler. Når Innsettingsmodus er valgt, flytter du markøren til ønsket posisjon med en av Pil-kommandoene og taster inn bokstavene du ønsker. Når Overskrivingsmodus er valgt, vil det du taster inn erstatte det som står der fra før helt til en ny kommando tastes inn, ENTER (dvs. linjeskift) trykkes eller sideskift settes inn.
- ENTER+C: CHANGING CASE OF TEXT. Tekst lagres normalt som store bokstaver, små bokstaver eller uten konvertering av store/ små bokstaver. Bokstaver du taster inn i punkt blir vanligvis behandlet som store bokstaver, men med denne kommandoen endres dette. Ingen konvertering av store/ små bokstaver er praktisk når et PC-tastatur benyttes til inntasting av tekst og du ikke ønsker at MB Tutor skal konvertere bokstavene. Ved inntasting med PC-tastatur vil det være SHIFT- eller CAPS LOCK som styrer bruken av store og små bokstaver.
- ENTER+W: WHERE AM I? Med denne kommandoen får du lest opp gjeldende fils navn samt gjeldende side, linje og kolonne.
- MELLOMROM+R: SPEAK REST OF FILE. Leser opp resten av filen uten at markøren flyttes.
- MELLOMROM+Z: SILENCE COMMAND. Denne kommandoen kan benyttes når som helst for å slå opplesningen helt av.

Tastekommandoer.

Følgende taster har egne funksjoner i Editor:

ENTER:	Trykk på ENTER (dvs. linjeskift) blir sett på som tvungent linjeskift.
TILBAKE:	Trykk på TILBAKE tilsvarer Pil-kommandoen MELLOMROM+Punkt3 (Flytt til forrige bokstav og les den opp), bortsett fra når du taster inn som respons på et varsel, f.eks. ved inntasting av et filnavn, tasten vil da fungere som ekte TILBAKE.
KOMMANDO:	Trykk på KOMMANDO vil avbryte alle pågående operasjoner.

Meny-kommandoer.

Under redigering har MB Tutor mange kommandoer som er satt sammen i grupper ut fra hvilken funksjon de har. Gruppen er som følger:

Fil-menyen:	Brukes til vedlikehold av filer, åpning eller lagring, gi nytt navn etc.
Søke-menyen:	Fra denne menyen kan du søke etter eller erstatte tekst i en fil.
Blokk-menyen:	Brukes til å velge, kopiere, flytte eller slette tekstblokker.
Slett-menyen:	Brukes ved sletting av bokstaver, ord, linjer eller sider.
Redigér-menyen:	Inneholder flere kommandoer til bruk under redigering.

Note: Alltid når du blir stilt et Ja/ Nei-spørsmål, er det kun bokstavene «Y» eller «N» som fungerer, alle andre bokstaver blir oversett.

Note: Så fort du har åpnet en meny kan du bla frem- eller bakover i dens meny punkter med VENSTRE eller HØYRE. Mulige valg for meny punktene leses opp når du trykker på en tast, trykk på tasten som samsvarer med ditt ønske.

Avslutte en meny eller Editor.

SP+E:	Avslutter menyene. Denne kommandoen gjelder for alle menyene, og vil gå tilbake til Editor.
ENTER+Q:	Avslutter Editor.

Fil-menyen.

Fra Fil-menyen kan du bruke kommandoer for åpning, lagring etc.

ENTER+F:	Åpner Fil-Menyen, på denne finner du følgende punkter:
O:	<u>O</u> PEN dvs. åpne en fil i Editor.
R:	<u>R</u> ENAME dvs. endre filens navn.
C:	<u>C</u> LEAR EDITOR WORKSPACE dvs. slette Editors buffer. Dersom gjeldende fil er blitt endret og ikke lagret, blir du spurt om du vil lagre filen før bufferen slettes.
D:	<u>D</u> GIVE <u>D</u> IRECTORY LISTING dvs. opplesning av filene i gjeldende mappe en etter en. Kommandoen hopper til første fil i mappen og følgende kommandoer kan deretter benyttes:

- A: Leser opp forrige fils navn. Flytter markøren oppover.
- C: Les opp markerte fils navn.
- Punkt4: Leser opp neste fils navn. Flytter markøren nedover.
- O: Åpner den markerte filen. Hvis en annen fil allerede er åpen i Editor og denne ikke er blitt lagret, blir du spurt om du vil lagre den før den nye filen åpnes.
- D: Sletter markerte fil.
- F: Leser opp gjenstående ledig minne i Editor-bufferen.
- P: PROTECT/ UNPROTECT dvs. skrivebeskyttet eller ikke. Standard = Ikke skrivebeskyttet. Veksler. Dersom du forsøker å gjøre endringer i en fil som er skrivebeskyttet, vil meldingen «Skrivebeskyttet» leses opp.
- F: REFORMAT dvs. reformatere. Selv om dette automatisk blir gjort hver gang filene endres, kan det være at du ønsker å gjøre dette f.eks. før du vil høre gjennom aller siste versjon.
- S: SAVE CURRENT FILE dvs. lagre filen. Med denne kommandoen vil gjeldende fil bli reformatert slik at den passer med gjeldende marger og deretter lagret. Følgende hensyn må likevel tas:
  - Dersom filen ikke er navngitt, blir du bedt om å taste inn et navn.
  - Dersom filen allerede finnes, blir du spurt om den skal overskrives eller ikke. Dersom du da svarer «N», går du tilbake til Editor.
  - Dersom det ikke er nok ledig minne i bufferen til å lagre hele filen, blir du spurt om du likevel vil lagre filen, husk at slutten av filen da blir slettet. Dersom du da svarer «N», går du tilbake til Editor.
  - Dersom det er nødvendig, må du gå ut av Editor og bruke vanlige kommandoer til å slette gamle filer. Til slutt må du taste inn endringene på nytt og lagre filen på nytt.
- SP+E: EXIT MENU dvs. avslutte menyen.

Redigér-menyen.

På Redigér-menyen finner du kommandoer for opplesning av gjenværende ledig minne i Editor-bufferen, hvor stor gjeldende fil er eller finne ut hvilken side i filen du står på. Herfra kan du også sette vanlige MB-kommandoer slik at innholdet formateres slik du ønsker.

- ENTER+E Åpner Redigér-menyen, på denne finner du følgende punkter:
- S: SIZE CURRENT FILE dvs. lese opp størrelsen på filen.
- R: REMAINING WORK SPACE dvs. gjenværende minne.
- W: WHERE AM I? dvs. lese opp gjeldende side, linje og kolonne.

- F FORM NEW PARAGRAPHS dvs. denne kommandoen gjør at brutte linjer settes sammen, brutte linjer kan oppstå når filer overføres fra en PC og margene er forskjellige på MB Tutor. Alt oppsett for avsnitt blir beholdt.
- J JOIN CURRENT AND NEXT PARAGRAPH dvs. slå sammen gjeldende og neste avsnitt. Denne kommandoen kan kun settes inn i siste linje på gjeldende avsnitt.
- D DELETE HARD BREAKS IN FILE dvs. sletting av alle forekomster av tvungent linjeskift.
- G GO TO dvs. hopp til en side. Meldingen «Hopp til sidenummer» leses opp. Du kan taste inn et sidenummer i tekst- eller punktformat og trykke på ENTER. Dersom siden finnes, flyttes markøren til første bokstav på denne siden. Dersom siden ikke finnes, lese meldingen «Ugyldig inntasting» opp.
- C ENTER MOUNTBATTEN COMMAND dvs. sette inn en av MB Tutors vanlige kommandoer f.eks. dersom du ønsker en spesiell formatering av siden. Når du taster inn «C», leses meldingen «Tast inn MB-kommando» opp. Tast inn kommandoen på vanlig måte og trykk på ENTER for å fullføre kommandoinnsettingen. Meldingen «Vent litt» vil deretter leses opp etterfulgt av «Fullført» når kommandoen er fullført.
- T TAKE AWAY MOUNTBATTEN COMMAND dvs. fjerne innsatt, vanlig MB-kommando. Plassér markøren ved begynnelsen av en innsatt kommando og trykk «T». Meldingen «Vent litt» lese opp etterfulgt av «Fullført» når kommandoen er slettet. Dersom markøren ikke er ved starten på en innsatt kommando, leses meldingen «Fant ingen kommando» opp.
- SP+E: EXIT MENU dvs. avslutte menyen.

Blokk-menyen.

Fra Blokk-meny kan du flytte, eller kopiere en seksjon fra ett sted i filen til et annet, samt slette seksjoner. Dette gjøres med å klippe og lime inn på same måte som på en PC. Så fort tekstseksjonen er klippet ut, blir den plassert på en utklippstavle, der den senere kan hentes og limes inn igjen et annet sted i filen.

- ENTER+B Åpner Blokk-menyen der du har følgende valg:
- B BEGIN BLOCK dvs. starten på i blokken. Flytt markøren til første bokstav i blokken og trykk «B». Meldingen «Start på blokken» leses opp. Dersom en blokk skal kopieres eller flyttes, kan den være inntil 1200 tegn lang, med dersom den skal slettes, er det ingen begrensning for lengden.
- E END BLOCK dvs. slutten på blokken. Flytt markøren til første tegn etter siste bokstav i blokken og trykk «E». Meldingen «Slutt på blokken» leses opp.
- C COPY BLOCK dvs. kopiere blokken. Etter at start og slutt på blokken er satt, kan du så lenge markøren ikke ennå er plassert inne i blokken taste inn «C» for å lime inn en kopi av blokken der markøren er plassert.

- M   MOVE BLOCK dvs. flytte blokken. Etter at start og slutt på blokken er satt, kan du så lenge markøren ikke ennå er plassert inne i selve blokken taste inn «M» for å flytte blokken dit markøren er plassert. Blokken fortsetter å være markert etter at du har flyttet den, slik at i tilfelle du flyttet den til feil posisjon kan flytte den til korrekt posisjon senere.
- P   PASTE BLOCK dvs. lime inn. Denne kommandoen limer inn innholdet fra utklippstavlen ved gjeldende markørposisjon.
- S   SPEAK BLOCK dvs. lese opp innholdet i blokken.
- D   DELETE BLOCK dvs. slette blokken.
- Etter at du har tastet inn en blokk-kommando, går du tilbake til Editor så fort kommandoen er utført.
- Alle blokk-kommandoene bortsett fra start og slutt på blokken, vil resultere i at filen blir formatert på nytt. MB Tutor vil lese opp hvilken funksjon som utføres f.eks. «Flytte blokken» etterfulgt av meldingene «Vent litt» og «Fullført».
- SP+E: EXIT MENU dvs. avslutte menyen.

Slette-menyen.

Kommandoene på Slette-menyen er tilsvarende hurtig-kommandoene. Benytt kommandoene på Slette-menyen dersom du ikke husker hurtig-kommandoene eller du synes det er enklere å trykke på flere taster samtidig.

- ENTER+D   Åpner Slette-menyen der du har følgende valg:
- C   DELETE CURRENT CHARACTER dvs. slette gjeldende bokstav.
- W   DELETE CURRENT WORD dvs. slette gjeldende ord. Når du sletter et ord, slettes også påfølgende tegnsetting og mellomrom før neste ord eller slutten på linjen.
- L   DELETE CURRENT LINE dvs. slette gjeldende linje. Når du sletter en linje, slettes også eventuelt linjeskift. Dersom linjen inneholder sideskift, blir dette ikke slettet.
- P   DELETE CURRENT PAGE dvs. slette gjeldende side. Når du sletter en side, slettes alt innhold fra forrige til neste sideskift inkludert selve sideskiftet.
- Punkt3   DELETE PREVIOUS CHARACTER dvs. slette forrige bokstav.
- Punkt2-5-6   DELETE TO END OF WORD dvs. slette innhold til slutten av gjeldende ord.
- Punkt1+4+5   DELETE TO END OF LINE dvs. slette innhold til slutten av gjeldende linje.
- R   RESTORE LAST DELETION dvs. angre siste sletting.
- Filen vil ikke automatisk bli reformatert når en sletting utføres. Om ønskelig kan du benytte kommandoen for reformatering på Fil-menyen.

Søke-menyen.

På Søke-etter og erstatt-menyen finner du kommandoer for å søke etter og om ønskelig erstatte den valgte søkestrengen. Du kan velge om du vil søke mot begynnelsen eller slutten av filen, om det skal være store eller små bokstaver i

søkestrengen og bestemme om strengen skal kunne samsvare med deler av et ord eller ikke.

ENTER+S	Åpner Søke-menyen der du har følgende valg:
D	DIRECTION OF SEARCH dvs. angivelse av søkeretning. Du kan her velge «Søke til markøren», «Søke fra markøren» eller «Søke i hele dokumentet», disse retningsvalgene vil endres med flere trykk på «D». Sist oppleste retning gjelder.
C	CASE SENSITIVITY OF SEARCH dvs. samsvar for store og små bokstaver eller ikke. Du kan her velge «Samsvar for store og små bokstaver» eller «Ikke samsvar for store og små bokstaver». Valgene endres med flere trykk på «C», og sist oppleste valg gjelder.
W	WORD MATCHING dvs. samsvar når tekststrengen kun står alene eller også i sammenstillinger. Du kan her velge «Samsvar kun som eget ord» eller «Samsvar også i sammenstillinger». Valgene endres med flere trykk på «W», og sist oppleste valg gjelder.

Dersom du starter eller avslutter en søkestreng med mellomrom i form av f.eks. linjeskift, mellomrom eller sideskift, oppfattes mellomrommet som slutten på et ord.

S	SEARCH FOR TEXT dvs. søke etter tekst.
R	SEARCH AND REPLACE TEXT dvs. søke etter og erstatte tekst.
L	RESTART LAST SEARCH dvs. gjenta forrige søk.

Før et søk utføres, må søkestreng, søkeretning og samsvar settes riktig opp.

Inntasting av strenger for søk og erstatt.

Når du starter et søk blir du med meldingen «Søkestreng» bedt om å taste inn en søkestreng mao. bokstavene eller ordene du leter etter. Her kan du taste inn bokstaver og mellomrom. Du kan søke etter et ord på slutten av en linje ved å taste inn ENTER (dvs. linjeskift) som siste tegn i søkestrengen eller søke etter et ord i begynnelsen av en linje med å taste inn ENTER (dvs. linjeskift) som første tegn i søkestrengen. Når du taster inn søkestrengen, kan du trykke på TILBAKE for å slette sist inntastede bokstav, bokstaven som akkurat ble slettet vil da leses opp. Det er ikke mulig å søke etter ingenting.

Dersom du har valgt «Søke etter og erstatte tekst», blir du etter at du har testet inn søkestrengen bedt om å taste inn erstatnings-strengen med meldingen «Erstatnings-streng». Bokstaver og tegn tastes inn på samme måte som for «Søke etter», men det er fullt mulig å benytte ingenting som erstatnings-streng, tast om ønskelig inn SP+E som første tegn i erstatnings-strengen. Alle forekomster av søkestrengen vil følgelig slettes. Husk at det godt kan hende at det er mellomrom både foran og bak ordet du vil søke etter, og det kan derfor være lurt å ta med dette mellomrommet i søkestrengen. Men husk at også at dette vil føre til at samsvar med søkestrengen ikke finnes dersom ordet etterfølges av punktsetting. På denne måten kan det godt hende at du må forsøke flere ganger for å få ønsket resultat.

Pass også på riktig gradering for inntastet søkestreng. Dersom du benytter Gradering 2, kan du ikke søke etter et ord med i Gradering 1 punktskrift.

Søke-etter-undermeny.

Dersom innholdet i søkestrengen ble funnet og du kun har utført «Søke etter», har du følgende valg:

W	SPEAK <u>W</u> ORD dvs. lese opp ordet som inneholdt søkestrengen.
L	SPEAK <u>L</u> INE dvs. lese opp linjen som inneholdt søkestrengen.
N	IGNORE AND FIND <u>N</u> EXT dvs. overse gjeldende forekomst og søke videre.
KOMMANDO	Avbryte søkingen og gå tilbake til Søke-menyen.
SP+E	Avbryter søkingen og går tilbake til Editor.

Søke-etter-og-erstatte-undermeny

Dersom innholdet i søkestrengen ble funnet og du vil erstatte den, kan du benytte følgende valg:

W	SPEAK <u>W</u> ORD dvs. lese opp ordet som inneholdt søkestrengen.
L	SPEAK <u>L</u> INE dvs. lese opp linjen som inneholdt søkestrengen.
N	IGNORE AND FIND <u>N</u> EXT dvs. overse gjeldende forekomst og søke videre.
KOMMANDO	Avbryte søkingen og gå tilbake til Søke-menyen.
SP+E	Avbryter søkingen og går tilbake til Editor.
R	<u>R</u> EPLACE dvs. erstatte gjeldende forekomst.
A	REPLACE <u>A</u> LL dvs. erstatte samtlige forekomster.

Når du går ut av Søke-menyen etter at en forekomst av en søkestreng er blitt funnet, vil filen reformateres før du går tilbake til Editor.

Avbryte søking.

Du kan når som helst avbryte et søk, dette gjelder også under inntasting av søke og erstatningsstrengene, ved å trykke på KOMMANDO.

Dersom ingen forekomster av søkestrengen ble funnet, går programmet tilbake til søke-menyen der du kan endre søkestrengen eller andre innstillinger for søket.

Søke-menyen avsluttes med følgende kommando:

SP+E	EXIT THE MENU dvs. går ut av menyen.
------	--------------------------------------

Begreper i Editor.

Når du benytter Editor vil du komme bort i noen begreper som du trenger å forstå, her er det de betyr:

Harde eller myke linjeskift.

Et mykt linjeskift blir vanligvis benyttet inne i et avsnitt. Slike myke linjeskift settes automatisk inn når man kommer til slutten av en linje.

Et hardt linjeskift er et tegn som settes inn i filen ved at du trykker på ENTER eller lager linjeskift. Dette gjøres vanligvis ved slutten av et avsnitt for å sette inn en blank linje.

Harde eller myke sideskift.

Vanligvis benytter Editor myke sideskift som settes inn automatisk når man kommer til slutten på en side og man har behov for en ny side for den påfølgende teksten. Dersom man fortsetter med mere tekst eller sletter tekst, og filen derfor blir reformatert, vil dette føre til at sideskiftet flyttes tilsvarende.

I motsetning til dette vil harde eller tvungne sideskift aldri flytte seg, og der de er satt inn vil det alltid startes en ny side. Dersom du vil sette inn et hardt sideskift, kan du i filen sette inn kommandoen for Ny side eller Utmating av papir. Dette tilsvarer for øvrig Ctrl-L fra et PC-tastatur, og vil sette inn et hardt sideskift ved gjeldende markørposisjon.

Trykking av filer.

Det er ikke mulig å trykke eller skrive ut filer direkte fra Editor. Trykking av filer må gjøres ved hjelp av vanlig MB-kommando {PR}.

Vanlige kommandoer for formatering av sider og sidenummerering kan settes inn i filen, og dette omtales nærmere i kapittelet «Trykking av punktskrift».

Opplesning av kommandoer.

Dersom brukervalget opplesning av kommandoer er slått PÅ i Tale-menyen, og en kommando er satt inn i en fil, vil kommandoen leses opp ved at «Kommando» leses opp og etterfølges av at selve kommandoen leses opp. Ettersom kommandoene er satt direkte inn i teksten, kan opplesningen høres rar ut, men det gir deg en rask måte å finne frem til kommandoene.

Tilkoblinger for MB Tutor.

Tilkobling til PC.

Du får behov for en USB A-B kabel samt softwaren MB-Comm når du skal koble MB Tutor til en datamaskin. USB-kabelen skal tilkobles til USB-slave-kontakten på MB Tutors høyre sidedeksel.

Softwaren MB-Comm følger med MB Tutor ved levering, men kan ellers lastes ned fra www.mountbattenbrailleur.com, se etter fanen «Resources». Softwaren er en Windows PC-applikasjon som gjør at du kan overføre filer til og fra MB Tutor eller sende filer til den for trykking.

Gå frem som følger for å installere MB-Comm:

1. For å benytte USB-forbindelsen, må først USB-driverne for Mountbatten installeres.
2. Dobbelt-trykk på MB-Comm Setup-filen for å starte installasjonen.
3. Under installasjonen søkes det etter Windows NET komponentene på PCen din og laster dem inn hvis det er nødvendig. Dette kan ta noen minutter.

«Funnet ny maskinvare»-wizard:

Ved første gangs tilkobling mellom PCen og MB Tutor, vil det oppdages en nye USB-enhet, og dette gjør at «Funnet ny maskinvare»-wizarden vises på skjermen, og når du får spørsmål om du vil søke på Internett eller Windows Update, velger du «Nei,

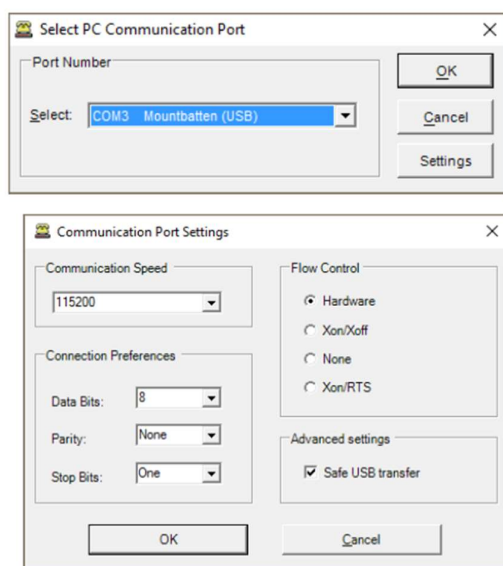
ikke denne gangen» og trykker deretter «fortsett». På det følgende spørsmålet bruker du alternativet «Installer programvaren automatisk (anbefalt)».

På et eller annet tidspunkt under installasjonen vil MB Tutor lese opp «USB connected». Godta og bekreft alle varsler med «Continue anyway». Når installasjonen er fullført, bør PCen bekrefte at den nye hardwaren er blitt installert.

Dersom du støter på kommunikasjonsproblemer, f.eks. tilkoblingsfeil, utelatte bokstaver eller ord ved trykking, under kommunikasjon via USB-kabel med MB Tutor eller andre Mountbatten-modeller, bør du velge «Safe USB transfer» som du finner under kommunikasjons-innstillingene for MB-Comm. Gå frem som følger:

- Velg «Connect Mountbatten» på fanen «Device».
- Klikk på «Settings» i dialogboksen som vises.
- På vinduet som åpnes, trykker du på «Safe USB transfer» i feltet «Advanced settings».
- Trykk til slutt på «OK».

De følgende skjermbildene viser de omtalte punktene.

Oppstart av MB-comm

Når du starter MB-Comm når PCen er tilkoblet MB Tutor, vil du høre en serie med pipetoner mens forbindelsen settes opp. Dersom dette ikke skjer, må du kontrollere at MB Tutor er påslått, tilkoblet og at det er papir på plass i trykkemekanismen. Dersom alt dette er i orden og det fremdeles ikke oppnås kontakt, må du ta kontakt med leverandøren for å få hjelp.

Overføre filer til eller fra MB Tutor.

Tekst-filer kan skrives ut direkte fra PCen eller sendes til MB Tutors minne for å skrives ut senere. Eller også kan filer på MB Tutor sendes til og lagres på PCen.

Velg ett av følgende punkter på File-menyen:

- «Send Text File to MB»

- «Emboss File on MB»
- «Receive and Save from MB»

Tips: I forbindelse med trykking, anbefaler vi at funksjonen «Send Text File to MB» benyttes og du senere trykker filen når det passer deg. Dette er raskere enn å benytte funksjonen «Emboss file on MB».

Andre funksjoner:

På PC-skjermen kan du også:

«Display File on MB»

Du kan også samhandle med den som bruker MB Tutor ved hjelp av funksjonen «Chat Mode».

Du kan når som helst slå trykking Av eller På ved å velge menyene «Emboss Off» eller «Emboss On» fra Device-menyen. Herfra er det også mulig å koble til eller fra MB Tutor fra menyene «MB Connect» eller «MB Disconnect» samt sjekke MB Tutors minne fra menyene «MB Memory Management».

Menyene i MB-Comm.

Det er mulig å klikke på lysene for å koble til eller koble fra eller slå trykking PÅ eller AV

File-menyen.

På denne menyen finnes følgende punkter:

- Receive and Save File from MB.
- Display File from MB.
- Send Text File to MB.
- Emboss File on MB.
- Chat Mode.
- Upgrade Mountbatten Braille.
- Save Display til File.
- Clear Display Window.
- Exit.

Receive and Save File from MB R.

Hente en fil fra MB Tutor og lagre den på PCen. Fra dette menyene vil en forespørsel sendes til MB Tutor og en liste med filer i MB Tutors minne vil vises. Velg hvilken fil du vil hente fra MB Tutor og lagre på PCen. Når du trykker OK vil lagringsvinduet i Windows åpnes der gjeldende filnavn vis. Du kan bytte til annen mappe eller endre filnavn hvis du ønsker.

Når du igjen trykker OK, hentes filen fra MB Tutor, som med pipesignaler vil varsle om at noe skjer.

Så fort en fil er lagret på PCen, kan den enkelt redigeres f.eks. i Notisblokk eller WordPad. Dersom du heller vil benytte Word el., må du huske å lagre filen i rent tekstformat.

Display File from MB D.

Vise en fil fra MB Tutor på PC-skjermen. Fra dette menyene vil en forespørsel sendes til MB Tutor og en liste med filer i MB Tutors minne vil vises. Velg ønsket fil

og trykk OK, filen vil nå vises på PC-skjermen og du kan bla i teksten. Legg merke at det ikke er mulig å redigere filer fra dette menypunktet.

Send Text File to MB S.

Overføre en fil til MB Tutor. Fra dette menypunktet vil et vindu for valg av fil åpnes. Velg hvilken fil du vil send til MB Tutor om nødvendig ved hjelp av «Bla igjennom»-funksjonen i Windows. Når du trykker OK, vil MB Tutor pipe gjentatte ganger og vise sin egen fil-meny. Du blir deretter bedt om å navngi filen med et navn MB Tutor kan benytte, filnavnet fra PCen blir foreslått. Filen sendes til slutt til MB Tutor og lagres med navnet du har valgt.

Du blir varslet om eventuelle problemer i forbindelse med lagring av filen. Dersom filen finnes før, blir du spurt om du vil overskrive eller ikke.

Du kan hele tiden trykke på «Cancel» på PC-skjermen dersom du ønsker å avbryte overføringen. PCen vil da avbryte sendingen men MB Tutor vil fortsette å pipe til sendingsbufferen er tom. I MB Tutors minne kan det da ha blitt opprettet en fil som ikke er fullstendig, og det kan være at du må slette den fra MB Tutor.

Emboss File om MB E.

Trykke en fil på MB Tutor. Herfra får du trykket en fil på MB Tutor. Et vindu for valg av fil åpnes, bruk om nødvendig «Bla igjennom»-funksjonen i Windows for å finne ønsket fil. Når du trykker på OK blir filen sendt til MB Tutor og trykket. Mens trykking pågår kan du om nødvendig bruke det som står i avsnittet «Styring av trykking på MB Tutor» nedenfor for å pause trykkingen eller avbryte den helt.

Styring av trykking på MB Tutor.

Dersom det skulle bli påkrevd å stoppe trykkingen, kan du trykke på KOMMANDO. Det kan være at trykkingen ikke stopper momentant, men den stopper når bufferen er tømt. For deretter å fortsette trykkingen kan du trykke på enten ENTER, MELLOMROM eller TILBAKE. For å avbryte trykkingen helt kan du trykke på en av Punkt-tastene.

Chat Mode M.

Chat-modus. Denne funksjonen er et avhukings-felt og funksjonen veksler. Du slår det med andre ord av igjen ved å avhuke det en gang til.

I Chat-modus kan personen på PCen «samtale» med personen på MB Tutor. Det som tastes inn på PC-tastaturet blir trykket på MB Tutor, og det som tastes inn på MB Tutor blir vist på PC-skjermen. Det som vises på PC-skjermen eller med andre ord tastes inn på MB Tutor, vil ha gradering 0, og enkelte tegn, f.eks. Æ, Ø og Å, vil derfor ikke vises korrekt. Hvis du ønsker å få vist disse korrekt, må du på MB Tutor slå PÅ Konvertering Bakover.

Hvis du på samme måte ønsker at det du skriver på PC-tastaturet skal trykkes korrekt på MB Tutor, må du slå Konvertering Fremover PÅ.

Legg merke til at teksten som er tastet inn på MB Tutor og altså vises på PC-skjermen, ikke kan redigeres, og at Konvertering Fremover og Konvertering Bakover ikke kan være påslått samtidig.

Legg også merke til at kommandoer kan tastes inn på PC-tastaturet og sendes til MB Tutor sammen med teksten, dette gjøres med å bruke klammeparentes start for

kommandoen og klammeparentes slutt bak kommandoen. Kommandoen for Konvertering Fremover vil da skrives som {FE}.

Upgrade Mountbatten Brailles.

Fra dette meny punkt er det mulig å utføre en firmware-oppgradering på en tilkoblet Mountbatten Brailles, dette er Mountbatten-maskiner som ikke lenger er i produksjon. MB Tutor som kom i 2021 kan oppdateres fra en USB-minnpinne.

Save Display to File   a.

Lagre innholdet i MB-Comm vinduet som en tekstfil. Herfra kan du lagre innholdet i MB-Comm-vinduet som en tekstfil, dette gjelder også tekst som ikke er synlig.

Clear Display Window   C.

Sletter innholdet i MB-Comm-vinduet. Dette gjelder ikke kun den synlige teksten. Før innholdet slettes, blir du spurt om du vil lagre innholdet som en tekstfil, du kan da svare «Ja», «Nei» eller «Avbryt». Hvis svaret er «Ja» vil vinduet for lagring åpnes, her må du da gi filen et navn. Hvis svaret er «Nei», slettes innholdet med en gang. Hvis svaret er «Avbryt», vises skjermen som den var og du kan fortsette med MB-Comm.

Exit   X.

Avslutter File-menyen. Dersom det er tekst på skjermen, blir du spurt om den skal lagres.

Device-menyen.

På denne menyen finner du følgende punkter:

- MB Connect.
- MB Disconnect.
- Embosser On.
- Embosser Off.
- MB Memory Management.

MB Connect   C.

Å koble til en MB Tutor kan også innebære at du må stille inn noen parametre for kommunikasjonen, dette forklares først i dette kapittelet, og gjøres fra Settings-menyen. For å starte kommunikasjonen, trykker du på OK når du er ferdig med kommunikasjonsparametrene.

Før forbindelse til MB Tutor opprettes, blir du bedt om å sette inn papir og sjekke at kabelen er satt riktig på plass.

Hvis det ikke er papir på plass i MB Tutor når du prøver å koble til, får du en feilmelding om dette. Dersom ikke MB Tutors strømforsyning er tilkoblet, må du i tillegg passe på at MB Tutor ikke er i dvalemodus. Så fort forbindelsen er etablert, vil MB Tutor være påslått så lenge forbindelsen varer.

MB Disconnect   B.

Koble fra MB Tutor. Å koble fra MB Tutor vil ikke lukke MB-Comm, det vil bare stoppe kommunikasjonen mellom PCen og MB Tutor slik at du igjen kan bruke dem som vanlig. MB-Comm vil rett og slett bli stående og vente på ny forbindelse.

Før kommunikasjonen faktisk stoppes, blir du bedt om å bekrefte at du vil det. Kommunikasjonen kan også startes og stoppes ved å trykke på lysene merket «Connected» eller «Disconnected», grønt lys i første tilfelle og rødt i andre.

Embosser On / Embosser Off s.

Slå trykking PÅ eller AV. Denne funksjonen kan også utføres ved hjelp av å trykke på lysene merket «Embosser On» eller «Embosser Off». Fargen i lysene veksler fra grønt til rødt når det slås AV og omvendt når det slås AV.

Når man benytter Chat-funksjonen, kan det være lurt å bruke «Embosser Off» slik at det unngås at MB Tutor ved en feiltagelse trykker noe.

I motsetning til når man benytter «Emboss File on MB», vil filen uansett om det brukes «Embosser On» eller «Embosser Off» bli sendt til MB Tutor når man bruker «Send Text File to MB».

MB Memory Management e.

Info om MB Tutors minne. Når du velger dette meny punkt, vil MB Tutor pipe noen ganger mens MB-Comm henter nødvendig info.

En liste med filene som er lagret i MB Tutors minne blir vist, du kan herfra slette filer. Dersom du ved en feil kommer til å slette en fil, kan du angre dette så fremt du gjør det direkte etter slettingen.

Tilkobling til iOS- eller Android-enheter.

MB Tutor er utstyrt med Bluetooth-grensesnitt slik at det er enkelt å koble til smarttelefoner og nettbrett med både iOS- og Android-system. Fra Apples AppStore og Googles Play Store kan gratis-appen MBMimic lastes ned. Dette er en app som gjør at du fra din iOS- eller Android-enhet kan kommunisere med ikke bare én men flere MB Tutor samtidig, og gjør deg i stand til å styre trykking i punkt skrift og ha samspill med punkt skrift-brukere eller -elever. MBMimic kan brukes av både seende og blinde, og er fullt ut tilgjengelig med VoiceOver eller TalkBack påslått.

Med MBMimic kan du gjøre følgende:

- Opprette en liste med brukere eller elever.
- Tilordne mapper med eget innhold for hver bruker.
- Overføre filer til og fra brukerne.
- Overføre filer fra andre apper på iOS- eller Android-enheten din til MBMimic.
- Hente filer fra brukernes MB Tutor.
- Lese filer på brukernes MB Tutor.
- Sende filer til brukernes MB Tutor.
- Bruke e-post for å sende filer hentet fra MB Tutor.
- Trykke filer som er lagret på iOS- eller Android-enheten din.
- Chatte med MB Tutor-brukerne ved hjelp av Chat-funksjonen.
- Ved hjelp av Whiteboard-funksjonen hjelpe brukeren med korrekt staving av ord.
- Kontrollere om brukerne kan lese punkt skrift med forskjellig gradering.

På MBMimic finner du tre faner, dette er «Active Users», «Archived Users» og «Mountbatten».

Fanen «Active Users» inneholder en oversikt over brukerne som aktivt benytter en MB Tutor.

Fanen «Archived Users» inneholder opplysninger om tidligere brukere slik at læreren kan holde disse adskilt fra de nåværende brukerne uten at brukernes data blir slettet. Fra fanen «Mountbatten» kan man opprette forbindelse med MB Tutor, samhandle med brukerne enten med Chat- eller Whitboard-funksjonen, sjekke minnet i MB Tutor eller finne ut hvilken firmware som er installert på MB Tutor.

For å åpne MBMimic klikker du på appens ikon og venter mens den åpnes. Klikk så på en av de tre fanene i appen.

Active Users.

Dette er en oversikt for aktive brukere på MBMimic. Når du klikker på fanen «Active Users», vises den lange knappen «Add user», Klikk på denne knappen for å åpne inntastings skjermen for brukere der fullt navn og visningsnavn må registreres. Når du er ferdig med dette, klikker du på knappen «Done». Den første brukeren er dermed opprettet.

Vi anbefaler å taste inn opplysninger i alle feltene på brukerskjermen, men dette er ikke påkrevd.

For å legge til flere brukere, klikker du på knappen «+» i skjermens øvre, høyre hjørne og fortsetter på samme måte som ovenfor.

Når du er ferdig med å opprette brukere, kan det være lurt å opprette egne mapper for hver bruker, her kan du lagre deres egne filer.

Klikk på en bruker slik at hovedmappen for brukeren åpnes. Klikk så på knappen «+», og velg fra menyen som åpnes om du vil legge til en mappe eller legge til en fil fra Mountbatten. Klikk på «Ny mappe» og tast inn navn på mappen i det påfølgende vinduet. Trykk på «OK» for å fullføre.

Ale mapper og filer kan slettes når de ikke lenger trenges. Trykk da på knappen «Edit» som du finner ved siden av knappen «+». Det vil da vises røde, runde ikoner på skjermens venstre side. Når du klikker på dette, vil knappen «Delete» vises på skjermens høyre side, klikk på denne for å fortsette slettingen. I det påfølgende vinduet bes du til slutt om å bekrefte slettingen, klikk da på «Delete» igjen.

En annen metode å slette på, er etter først å ha klikket på knappen «Edit», å klikke på «Delete» i det påfølgende vinduet med tre valgmuligheter, øverste valg er her «Delete». Klikk på «Delete» og bekreft slettingen på samme måte som i forrige punkt.

Med samme metode kan du gi nytt navn til eller flytte en fil eller mappe. En fil eller mappe kan flyttes til en annen bruker. Dersom du klikker på valgmuligheten «Move», vil en oversikt med alle brukerne på MBMimic vises. Så fort du klikker på en annen bruker, flyttes filen eller mappen til vedkommendes mappe.

For filene som finnes i brukernes hoved- eller undermapper, er det mulig å håndtere dem på mange måter. Når du klikker på en fil, vil en meny åpnes der du har følgende valgmuligheter:

- View – herfra vises innholdet i filen.
- Send to Mountbatten – herfra overføres filen til MB Tutors minne.
- Move – herfra flyttes filen til annen plassering eller bruker,
- E-mail – herfra sendes filen med e-post til andre.
- Emboss – herfra overføres filen til MB Tutor og blir trykket.

Legg merke til at dersom punktene «Send to Mountbatten» eller «Emboss» velges når MB Tutor ikke er tilkoblet MBMimic-enheten, vil tilkoblingsprosessen gjennomføres før filen sendes.

Koble til en MB Tutor.

Før du forsøker å koble til en MB Tutor, må du passe på at den er påslått og at papir er isatt.

Trykk på fanen «Mountbatten» som vises på bunnen av skjermen på iOS- eller Android-enheten din. MBMimic vil nå se etter aktive MB Tutor (eller andre MB-maskiner) i nærheten. Etter at listen med tilgjengelige enheter er vist, kan du velge hvilken MB Tutor du vil koble til. Et vindu med teksten «Connecting to Mountbatten» vil vises, og Mountbatten-maskinen vil pipe flere ganger og koble seg til MBMimic. Trykk på «Done» når tilkoblingen er fullført og Hoved-skjermen for MBMimic vil bli vist.

Legg merke til at MBMimic kun ser etter Mountbatten-maskiner. Andre enheter i nærheten med Bluetooth vil mao. ikke vises, slik at du ikke trenger å bla igjennom lange lister med enheter.

Du kan nå kommunisere med Mountbatten-maskiner i nærheten og samhandle med brukerne av disse.

På MBMimics Hoved-skjerm har du følgende punkter:

- **Chat:** Funksjon for «samtale» eller chat med brukeren av en MB Tutor.
- **Whiteboard:** Funksjon med forskjellige skriveaktiviteter mellom en elev på en MB-Tutor og en lærer med mobiltelefon eller nettbrett.
- **Connection Status:** Herfra får du vist om forbindelsen til MB Tutor fungerer.
- **Files:** Herfra får du vist hvor mange filer som finnes i MB Tutors minne. Ved å trykke på knappen «Show» får vist en detaljert liste med filene.
- **Language:** Herfra vises info om hvilket språk som brukes på en MB Tutor.
- **Braille Table:** Viser info om hvilken punktskrifts-tabell som brukes.
- **Mode:** Her vises hvilken modus MB Tutor er i, dette kan være enten «Opplæring» eller «Avansert».
- **Firmware:** Herfra vises info om firmwaren som er installert på en MB Tutor samt dens modell-type og serienummer.

Whiteboard.

Når du trykker på «Whiteboard», åpnes et nytt vindu med et inntastingsfelt og et skjermtastatur. Alle ord du taster inn her blir trykket på MB Tutor når du trykker på Mellomrom-tasten på skjermtastaturet. På samme måte vil ordene som tastes inn på MB Tutor vises i inntastingsfeltet på MBMimic-enheten når man trykker på MELLOMROM på MB Tutor.

I skjermens øvre, høyre hjørne finner du to knapper, en for Gradering 1 og en for Gradering 2. Disse knappene er for bruk i land der det benyttes både sammentrukket og ikke-sammentrukket punktskrift. Når man trykker på knappen for Gradering 2, velges sammentrukket punktskrift.

Chat.

Når Chat-funksjonen åpnes, vises et vindu med et inntastingsfelt og et skjermtastatur. Det som tastes inn på skjermtastaturet vil trykkes på MB Tutor når du trykker på Enter-tasten på skjermtastaturet. På samme måte vil det som tastes inn på MB Tutor vises i inntastingsfeltet på MBMimic-enheten når man trykker på ENTER på MB Tutor.

I skjermens øvre, høyre hjørne finner du to knapper, en for Gradering 1 og en for Gradering 2. Disse knappene er for bruk i land der det benyttes sammentrukket og ikke-sammentrukket punktskrift. Når man trykker på knappen for Gradering 2, velges sammentrukket punktskrift.

Trykking på MB Tutor.

Gå frem som følger for å overføre og skrive ut en fil på MB Tutor

1. Slå MB Tutor PÅ.
2. Slå på iOS- eller Android-enheten du vil benytte.
3. Åpne MBMimic og finn frem til filen du vil trykke på MB Tutor. Når du klikker på filen, åpnes menyen, her velger du «Emboss».
4. Vinduet for tilkobling til MB Tutor vil nå åpnes. Vent et øyeblikk til ønsket Mountbatten vises i oversikten. Klikk på den maskinen du vil at trykkingen skal gjøres på.
5. Du blir spurt om teksten i filen skal konverteres til punktskrift eller ikke. Dersom filen ikke inneholder kommandoer og den ble skrevet i tekstformat, anbefales det å svare «Yes», mao. å bruke konvertering fremover.
6. Så fort du klikker på «Yes» eller «No», blir filen trykket på MB Tutor.
7. Når første side er ferdig trykket, må du sette inn et nytt ark, trykkingen vil dermed fortsette.

Overføring av filer fra MB Tutor til MBMimic.

Gå frem som følger for å overføre en fil fra MB Tutor til MBMimic-enheten:

1. Åpne MBMimic og pass på at MB Tutor også er påslått.
2. Etter at forbindelsen mellom MB Tutor og MBMimic-enheten er etablert, klikker du på fanen Mountbatten nederst på skjermen. Finn så knappen «Show» og klikk på denne.
3. En liste med filene som finnes i MB Tutors minne vil bli vist. Finn frem til filen som skal overføres og klikk på den, velg deretter «Vise» på menyen som åpnes.
4. Innholdet i denne filen blir nå vist. Finn knappen «Save» i øvre, venstre hjørne på skjermen og klikk på den. Du hopper nå til fanen «Active Users», her finner du hvilken elevs mappe du vil lagre den overførte filen i, klikk på denne og klikk til slutt på knappen «Lagre her».

5. Trykk på «Done» i de to påfølgende dialogboksene slik at overføringen blir fullført. For å kontrollere at filen er blitt overført korrekt, klikker du på fanen «Active Users» og finner filen i samme mappe som ble brukt i punkt 4.

Tilkobling til blekk- eller laserskriver.

Tilkobling av skrivere til MB Tutor foregår på samme måte som på en datamaskin. Koble de to enhetene sammen med en USB-kabel tilkoblet MB Tutors venstre sidedeksel. Første gang en slik tilkobling gjøres kan dette ta en god del tid, det skal da installeres drivere for skriveren. Vi anbefaler at MB Tutor er tilkoblet internett når dette skal gjøres, det gis da tilgang til flere drivere dersom det benyttes en sjelden eller ganske ny skrivermodell. Etter at skriveren er ferdig installert kan det benyttes Konvertering Bakover for å lage utskrifter på skriveren.

Tilkobling til internett.

Tilkobling til internett foregår på samme måte som på andre datamaskiner, og trådløse nettverk hjemme, på skolen eller på jobben kan benyttes. MB Tutors avanserte funksjoner må være i gang, og det vil derfor kunne ta noen minutter før internettkoblingen er klar etter at maskinen slås PÅ. Etter at meldingen «Avanserte funksjoner på MB Tutor er nå startet», kan du åpne menypanelet «System - WiFi-innstillinger». Her kan du finne en liste med tilgjengelige nettverk. Hvis nettverket du vil koble deg til ikke vises, kan du prøve punktet «Vise på nytt» øverst i listen med nettverk.

Etter at du har funnet nettverket du ønsker å benytte og du trykker på ENTER, blir du bedt om å taste inn passordet. Nedenfor passordet vil du også finne avkryssingsfeltet «Vise passord» dersom du ønsker at passordet skal være synlig.

Internettforbindelsen er klar så fort riktig passord er tastet inn.

MB Tutor og Duxbury.

MB Tutor kobles til en datamaskin med Duxbury ved hjelp av en USB-kabel. Pass på å sette parameteret «Flow control» (Flytkontroll) til «None» (Ingen) før du prøver å skrive noe ut, alle andre parametre i Duxbury kan være slik de er som standard.

Vi henviser til dokumentasjonen for Duxbury for videre informasjon om hvordan du skriver ut punktskrift fra en PC med Duxbury tilkoblet en MB Tutor.

Oppdatering av MB Tutor.

Oppdatering av din MB Tutor gjøres på tre nivåer

- Grunnleggende funksjoner i firmworen på enheten.
- Avanserte funksjoner i soft- eller firmworen på enheten.
- Spill.

Hvert nivå oppdateres på sin egen måte.

Oppdatering av grunnleggende funksjoner i firmware på enheten.

For å oppdatere MB Tutors grunnleggende firmware må du skaffe deg oppdateringsfiler for dette fra produsenten. Filene leveres i en mappe som må plasseres på roten av en USB-minnepinne som settes inn i den øverste USB-tilkoblingen på MB Tutors høyre sidedeksel. Når USB-minnepinnen kobles til, leses meldingen «USB-minne tilkoblet» opp. Velg da menyunktet «System – Oppdatere enheten». Etter at nok en melding er lest opp, vil oppdateringsprosessen startes automatisk.

Etter at oppdateringen er ferdig vil enheten automatisk startes på nytt.

Oppdatering av avanserte funksjoner i soft- eller firmware samt spill.

For å oppdatere MB Tutors avanserte funksjoner i soft- eller firmware samt spill, må du enten skaffe deg filene for slik oppdatering fra produsenten eller koble MB Tutor til internett.

Oppdatere fra en USB-minnepinne.

Filene for oppdatering av MB Tutors avanserte funksjoner i soft- eller firmware og spill leveres i en mappe som må plasseres på roten av en USB-minnepinne som settes inn i USB-tilkoblingen på MB Tutors **venstre sidedeksel**. Når USB-minnepinnen kobles til, leses meldingen «USB-minne tilkoblet» opp. Sørg for at MB Tutor er påslått og velg menyunktet «System – Oppdatere firmware for avanserte funksjoner – Installere fra USB-minne». Etter at nok en melding er lest opp, vil oppdateringsprosessen startes automatisk.

Etter at oppdateringen er ferdig vil MB Tutor starte sine avanserte funksjoner på nytt og etter kort tid være klar til bruk igjen.

Oppdatere fra internett.

Filene for oppdatering av MB Tutors avanserte funksjoner i soft- eller firmware og spill kan også finnes på internett, og disse vil MB Tutor finne så sant den er tilkoblet nettet. Tutor finner selv frem til den nyeste firmworen og starter oppdatering automatisk. Velg menyunktet «System – Oppdatere firmware for avanserte funksjoner – Installere fra internett». Etter at nok en melding er lest opp, vil oppdateringsprosessen startes automatisk.

Etter at oppdateringen er ferdig vil MB Tutor starte sine avanserte funksjoner på nytt og etter kort tid være klar til bruk igjen.

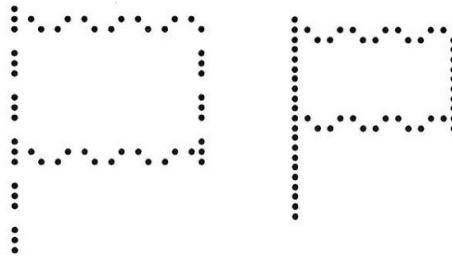
Grafikk med punkter.

Grafiske eller taktile figurer kan lages på to måter på MB Tutor, enten ved å bruke tastaturet direkte eller ved å skrive ut en fil med et bilde fra en PC. Det er da best å bruke såkalt grafikk-modus.

Grafikk-modus.

Menypunkt	Kommando	Forklaring
Trykking/ Grafikk-modus - veksler	GF	Slår grafikkmodus PÅ eller AV. Standard = AV. Veksler.

I grafikk-modus vil avstanden mellom punktene bli redusert slik at du mer får følelse av linjer enn punkter når du kjenner på arket. Effekten av dette vises i figurene nedenfor. I den venstre figuren, der grafikk-modus er AV, vil man på grunn av linjeavstanden oppleve huller i figuren, mens man i den høyre figuren, der grafikk-modus er PÅ, vil oppleve linjene i figuren som sammenhengende. Kreative brukere vil finne mange anvendelsesområder for denne funksjonen.

Å lage grafikk fra tastaturet.

Så fort din MB Tutor er satt i grafikk-modus, kan man lage taktile figurer. En enkel figur er et rektangel:

Rektangelet lages ved å taste inn følgende tre linjer:

p, c, c, c, c, c, c, PUNKT1-4-5-6

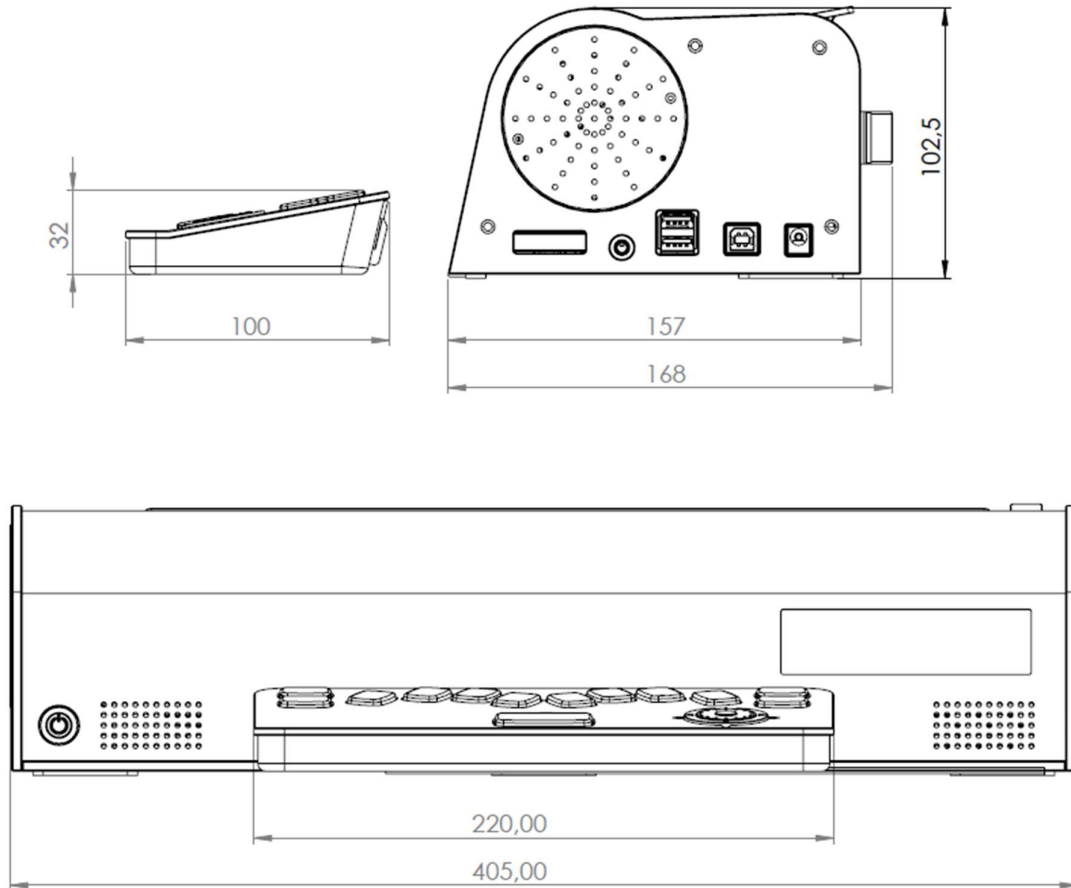
l, MELLOMROM x 6, PUNKT4-5-6

v, -, -, -, -, -, -, #

En annen måte å produsere taktil grafikk på, er ved å bruke varmpresse og svellepapir; dette finner du mer om på int.harpo.com.pl www.hjelpemiddelkatalogen.no.

Tekniske data

Strømforsyning 110-220VAC, 15-19VDC 5,5 A 90W

Hvis du har ytterligere spørsmål om Mountbatten Braller Tutor, kan du ta kontakt med Adaptor Hjelpemidler ved å sende en e-post til hjelpemidler@adaptor.no eller ringe 23215555.

